

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens

31 januari 2001

858/904-280

ISBN 90-421-0790-1
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Minister van Verkeer en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX DEN HAAG

uw kenmerk
DGP/HSLO/126351/pn 105

uw brief
5 oktober 2000

ons kenmerk
858/904-281/Vh/eh

onderwerp
Toetsingsadvies over het MER Spoorlijn
Utrecht-Arnhem-Duitse grens

doorkiesnummer
(030) 234 76 36

Utrecht,
31 januari 2001

Geachte minister,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een toetsingsadvies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens. Overeenkomstig artikel 7.26 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

Uw speciale aandacht vraag ik voor de aanbevelingen in het advies over een optimale afstemming bij toekomstige infrastructuurprojecten van m.e.r. en de zogenoemde 'maatschappelijke kosten-batenanalyse'. M.e.r. heeft als leverancier van de milieu-informatie een belangrijke functie voor de kosten-batenanalyse. Deze functie kan zij alleen goed uitoefenen als m.e.r. en kosten-batenanalyse zowel in tijd als inhoud goed op elkaar zijn afgestemd. Bij de spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens is dit niet op alle punten voldoende gebeurd. Een tweede punt van aandacht betreft het vastleggen van kwaliteitswaarborgen voor de milieu-informatie in de vroegste fase van de kosten-batenanalyse: de zogenoemde 'kengetallen-kba' en de rol van m.e.r. daarbij.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag het (ontwerp)besluit en de evaluatiedocumenten krijgt toegestuurd.

Hoogachtend,

drs. L. van Rijn-Vellekoop,
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens

In afschrift aan de minister van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800
Utrecht

telefoon (030) 234 76 66
telex (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl
website www.commissiemer.nl

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse Grens

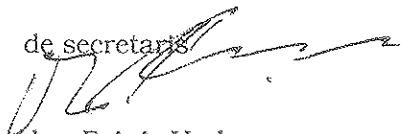
Advies op grond van artikel 7.26 van de Wet milieubeheer over het milieueffect-
rapport over de Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse Grens,

uitgebracht aan het ministerie van Verkeer en Waterstaat (coördinerend bevoegd
gezag) door de Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze

de werkgroep m.e.r.

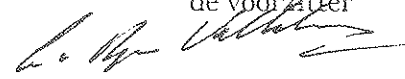
Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse Grens,

de secretaris

drs. R.A.A. Verheem

de voorzitter

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 31 januari 2001

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
1.1 Algemeen	1
1.2 Werkwijze	2
1.3 Toetsingskader.....	2
1.4 Maatschappelijke kosten-batenanalyse	4
2. OORDEEL OVER HET MER.....	5
2.1 Algemeen	5
2.2 Toelichting op het oordeel.....	6
3. OVERIGE OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN	8
3.1 Omgaan met onzekerheden in het benuttingsalternatief.....	8
3.2 Rekening houden met eventuele bijstelling van het voornemen.....	8
3.3 Presentatie van de informatie	9
3.4 Effecten in de aanlegfase van het benuttingsalternatief	10
3.5 Voorkomen van ongewenste geohydrologische effecten	10
3.6 Consistentie met andere actuele m.e.r.'s.....	11
3.7 Effect op emissies naar de lucht	12
3.8 Monitoringsprogramma	12
4. MER EN MKBA	12
4.1 Uitgangspunten en alternatieven	13
4.2 Milieueffecten.....	13
4.3 Aanbevelingen.....	14

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 5 oktober 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.
- 1a. Brief van het bevoegd gezag d.d. 20 december 2000 waarin de Commissie tot 31 januari 2001 de gelegenheid krijgt om advies uit te brengen.
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 194 d.d. 6 oktober 2000
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

1.1 Algemeen

De ministers van Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer hebben in 1997 een formele besluitvormingsprocedure gestart voor plannen om het spoor tussen Utrecht en de Duitse grens (via Arnhem) te verbeteren voor het binnenlandse treinverkeer en tegelijkertijd de mogelijkheid te creëren om een hogesnelheidstrein (HST) over dit spoor te laten rijden. Ter voorbereiding op een besluit hierover is een zogenoemde trajectstudie/milieueffectrapportage uitgevoerd naar huidige en toekomstige problemen, de mogelijke oplossingen daarvoor en de effecten van die oplossingen.

Bij brief van 5 oktober 2000¹ heeft de minister van Verkeer & Waterstaat (als coördinerend bevoegd gezag) de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde milieueffectrapport (MER). Bij brief van 20 december 2000² is de adviestermijn daarvoor verlengd tot 31 januari 2001. Het MER is op 9 oktober ter inzage gelegd³.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁴ De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁵, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel informatie bevat over de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming en waarover zij een aanbeveling doet in het advies.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- ° aan de richtlijnen voor het MER⁶, zoals vastgesteld op 1 augustus 1997 en 16 februari 1998⁷;
- ° op eventuele onjuistheden⁸;
- ° aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER⁹.

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 1a.

³ Zie bijlage 2.

⁴ Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

⁵ Zie bijlage 4 voor een lijst hiervan.

⁶ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁷ Voor dit project zijn afzonderlijke richtlijnen vastgesteld voor het traject tussen Utrecht en Arnhem en voor het traject tussen Arnhem en de Duitse grens. De Commissie heeft voor beide trajecten ook afzonderlijke richtlijnenadviezen uitgebracht.

⁸ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁹ Wm, artikel 7.10

1.2 Werkwijze

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding en of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij het besluit over de spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens. Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

1.3 Toetsingskader

De Commissie stelt vast dat de vastgestelde richtlijnen geen geschikt toetsingskader zijn voor het nu voorliggende voornemen. Het voornemen is namelijk aanmerkelijk bijgesteld sinds de startnotitie en de richtlijnen zijn gepubliceerd. Oorspronkelijk was het voornemen twee nieuwe sporen aan te leggen. Het MER moest onderbouwen of dat verstandig en verantwoord is gelet op de milieueffecten en, zo ja, waar en hoe twee nieuwe sporen precies moeten worden aangelegd om zo positief mogelijke milieueffecten te genereren.

In het voorliggende MER wordt gesteld dat inmiddels is gebleken dat twee nieuwe sporen niet nodig zijn om aan de te verwachten vervoersvraag te voldoen. Daarom gaat het MER nog wel over de eerste vraag (is het uit milieuoogpunt verstandig te verdubbelen?), maar niet meer over de tweede vraag (waar en hoe moeten de twee nieuwe sporen worden aangelegd?). Het voornemen is nu de uitvoering van een benuttingsalternatief op de bestaande twee sporen. Het MER moet onderbouwen waarom dit alternatief een goede keus is in vergelijking met de aanleg van twee nieuwe sporen en, zo ja, hoe dat dan moet.

Daarbij constateert de Commissie dat in het MER niet onderzocht is welke maatregelen nodig zijn om op de bestaande twee sporen maximaal 300 kilometer per uur te kunnen rijden. Volstaan wordt met het beschrijven van de benodigde maatregelen om maximaal 200 kilometer per uur te kunnen rijden.

Een aandachtspunt is dat het huidige voornemen (benutten) in de startnotitie expliciet als niet realistisch is aangemerkt¹⁰. Het maakt daarom ook geen onderdeel uit van de vastgestelde richtlijnen.

---

¹⁰ Startnotitie blz. 36: 'Andere mogelijkheden voor de capaciteitsverruiming en snelheidsverhoging. In plaats van het aanleggen van extra sporen kan de capaciteit van de railinfrastructuur ook op een andere wijze worden uitgebreid. Hierbij kan worden gedacht aan het toepassen van een beveiligingssysteem dat kortere opvolgingstijden tussen treinen toestaat. Een andere mogelijkheid is het verschil in snelheid tussen de langzaamste en snelste treinen te verminderen. **Deze maatregelen zijn of niet uitvoerbaar (verhoging snelheid stoptrein) of strijdig met het streven naar hogere snelheden voor (inter)nationaal lange-afstandsverkeer en bieden op zichzelf nog steeds onvoldoende capaciteit op de twee huidige sporen.'**

Door de wijziging van het voornemen is een groot deel van de startnotitie en de richtlijnen niet meer relevant. Deze vormen daarmee geen geschikt toetsingskader meer. De Commissie heeft zich afgevraagd wat dat toetsingskader zou moeten zijn en is daarbij op het volgende uitgekomen.

De voorliggende vragen die het bevoegd gezag mede met behulp van het MER beoogt te beantwoorden staan op blz. 7 van het hoofdrapport genoemd:

- Welke verbeteringen aan het spoor zijn op het traject Utrecht – Arnhem – Duitse grens nodig met het oog op de HST-Oost en Rail 21?
- Wat is de meest gewenste maximumsnelheid voor de HST-Oost?
- Hoe kunnen de benodigde verbeteringen het best gerealiseerd worden?

In het MER is dit uitgesplitst in de volgende specifieke vragen:

- Welke vervoerscapaciteit is nu en in de toekomst nodig?
- Kunnen bestaand spoor (benutting) dan wel nieuwe sporen deze capaciteit leveren?
- Als beide de capaciteit kunnen leveren, welke optie is dan het beste voor het milieu?
- Welke maatregelen zijn nodig om de internationale trein resp. 140, 160 en 200 km/u te laten rijden en welke milieueffecten hebben deze maatregelen?
- Welke maatregelen zijn in ieder geval nodig gelet op lokale knelpunten en problemen?

De laatste twee vragen worden in het MER alleen voor het benuttingsalternatief onderbouwd. Gesteld wordt namelijk dat tijdens het opstellen van het MER uit de verzamelde informatie is gebleken, dat zowel bestaand spoor als verdubbeld spoor de gewenste capaciteit kan leveren, maar dat bestaand spoor uit milieu- en economisch oogpunt beter scoort. Daarom is door de opsteller van het MER besloten de verdubbeling verder niet in een gedetailleerd tracéontwerp uit te werken en de resterende twee vragen alleen voor het benuttingsalternatief gedetailleerd uit te werken.

Wat betreft lokale knelpunten is door de opstellers van het MER uit de verzamelde informatie de conclusie getrokken dat nu in ieder geval moet worden beslist over de te treffen maatregelen ten aanzien van geluidhinder en ecologische barrièrewerking. Ook concluderen zij dat maatregelen ten aanzien van veiligheid en sociale barrièrewerking (bijvoorbeeld gelijkvloers/ ongelijkvloers/ verdiept) later aan de orde kunnen komen – in een ander besluitvormingstraject – en nu dus niet door het MER hoeven te worden onderbouwd. Veiligheid en sociale barrièrewerking moeten wel in beeld worden gebracht voor zover nodig om het benuttings- en verdubbelingsalternatief met elkaar te kunnen vergelijken.

Gelet op het bovenstaande heeft de Commissie getoetst of het MER voldoende milieu-informatie levert om de volgende vijf vragen te kunnen beantwoorden. Deze vragen vormen daarmee het **toetsingskader** voor het MER:

1. Geeft het MER voldoende informatie over nu en in de toekomst benodigde vervoerscapaciteit op de spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens?
2. Is voldoende onderbouwd dat zowel het benutten van de bestaande sporen, als het aanleggen van twee nieuwe sporen deze capaciteit kan leveren?

3. Zijn de milieueffecten van beide alternatieven voldoende beschreven om:
  - a) een vergelijking te kunnen maken, en
  - b) te onderbouwen dat het benuttingsalternatief het MMA is?
4. Geeft het MER voldoende de benodigde maatregelen aan om met daarvoor geschikte treinen 140, 160 resp. 200 km/u te kunnen rijden op de bestaande, eventueel aangepaste sporen en beschrijft het MER voldoende de milieueffecten van deze maatregelen?
5. Geeft het MER voldoende informatie om een beslissing te kunnen nemen over maatregelen voor het voorkomen of verminderen van geluidhinder en ecologische barrièrewerking bij het benuttingsalternatief?

1.4 Maatschappelijke kosten-batenanalyse

Het kabinet heeft recent besloten dat voor alle infrastructuurprojecten van nationaal belang een kosten-batenanalyse volgens de OEEI-Leidraad¹¹ moet worden uitgevoerd (ook wel 'maatschappelijke kosten-batenanalyse' of 'mkba' genoemd). Het betreft hier een integrale analyse van alle effecten van een infrastructuurproject, zoals vervoerseffecten, bedrijfseconomische effecten en externe effecten, waaronder milieu en veiligheid. Doel van de mkba is houvast te bieden voor het bepalen van de bijdrage van een project aan de nationale welvaart.

Het project Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens is een van de eerste projecten waarvoor een dergelijke kosten-batenanalyse is uitgevoerd. De mkba is uitgevoerd voor een 'investering in infrastructuur voor *hogesnelheidstreinen*' op het traject Utrecht – Duitse grens¹².

Volgens de OEEI-leidraad speelt m.e.r. een belangrijke rol in de mkba als de leverancier van de milieu-informatie. Dit is alleen goed mogelijk indien de gehanteerde uitgangspunten en de onderzochte alternatieven in de mkba overeenstemmen met die in het m.e.r. Ook is het belangrijk dat het m.e.r. milieu-informatie levert die bruikbaar is voor een kosten-batenanalyse en dat de voorspelde milieukosten en -baten in de mkba aansluiten bij de milieu-informatie in het MER.

M.e.r. heeft er dus een taak bij gekregen: naast het verschaffen van inzicht in de milieuconsequenties, moet het m.e.r. ook de mkba voeden. Naar de mening van de Commissie betekent deze extra rol van m.e.r. een uitbreiding van haar taken tijdens de richtlijnen- en de toetsingsfase voor infrastructuurprojecten van nationaal belang. Tijdens de richtlijnen zal voortaan ook moeten worden aangegeven welke milieu-informatie het MER moet bevatten om het uitvoeren van een mkba mogelijk te maken en welke milieueffecten naar verwachting dermate belangrijk zijn dat deze een rol moeten spelen in de mkba. Tijdens de

---

¹¹ Onderzoeksprogramma Economische Effecten van Infrastructuur – 'Evaluatie van infrastructuurprojecten – Leidraad voor kosten-batenanalyse', CPB en NEI, Sdu Uitgevers, Den Haag 2000. Het kabinet heeft besloten dat een kosten-batenanalyse volgens deze leidraad moet worden uitgevoerd bij alle projecten van nationaal belang.

¹² 'Kosten-batenanalyse van HSL-Oost infrastructuur', Centraal Planbureau, Den Haag, juni 2000.

toetsing moet worden beoordeeld of de uitgangspunten, alternatieven en milieu-informatie in MER en mkba overeenstemmen.

De resultaten van deze toetsing staan vermeld in hoofdstuk 4 van dit advies. Tevens gaat de Commissie in dit hoofdstuk in op de rolverdeling tussen m.e.r. en mkba en doet enkele aanbevelingen voor effectieve afstemming bij toekomstige projecten.

2. OORDEEL OVER HET MER

2.1 Algemeen

De Commissie is van oordeel dat **de essentiële informatie in het MER aanwezig is om de vragen uit het bovenvermelde toetsingskader te kunnen beantwoorden**. Dat wil zeggen, dat het MER, inclusief de achtergronddocumenten, goede en bruikbare informatie levert om het milieubelang een volwaardige plaats te kunnen geven in de keuze tussen benutten van bestaand spoor en aanleggen van twee nieuwe sporen. Dit geldt ook voor de keuze in de maximale snelheid waarvoor de lijn geschikt moet worden gemaakt (tot maximaal 200 kilometer per uur) en de te treffen maatregelen ten aanzien van geluid en ecologische barrièrewerking.

De Commissie tekent hierbij wel aan dat veel van de benodigde informatie in de achtergronddocumenten staat, zonder een duidelijke samenvatting of verwijzing in het hoofdrapport. Ook moet een deel van de informatie over effecten van benutten worden afgeleid uit studies over de effecten van aanleg van nieuwe sporen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de effecten van het ongelijkvloers maken van kruisingen. Dit maakt het moeilijk om snel een goed overzicht te krijgen van de onderbouwing van de conclusies in het hoofdrapport.

De Commissie heeft **niet getoetst** of dit MER een eventueel tracébesluit tot aanleg van twee nieuwe sporen kan onderbouwen, omdat zij ervan uitgaat dat in dat geval een nieuwe, of aanvullende m.e.r.-procedure wordt doorlopen. Hierin zouden dan alternatieven moeten worden beschreven voor de tracering en lokale inpassing van de twee nieuwe sporen, mede gelet op bestaande en te verwachten lokale knelpunten. Het MER geeft hierover weinig informatie, omdat het nu geen onderdeel is van de voorgenomen besluitvorming.

De Commissie vindt het een **essentiële tekortkoming dat het MER geen samenvatting bevat**. Na mondelinge toelichting heeft de Commissie begrepen dat de samenvattingen aan het eind van ieder hoofdstuk in het hoofdrapport en de deelgebiedrapporten als zodanig bedoeld zijn, maar naar de mening van de Commissie kan dit niet worden beschouwd als de samenvatting waarop de wet doelt¹³.

Naast het feit dat een samenvatting een juridische verplichting is, is een goede en zelfstandig leesbare samenvatting juist voor dit voornemen van groot

---

¹³ Wm artikel 7.10, lid 1 onder h: 'een MER bevat tenminste een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het MER en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven.'

belang om snel inzicht te kunnen krijgen in de milieuaspecten van een complexe afweging, die bovendien tussentijds belangrijk is bijgesteld. Dit geldt temeer, omdat de benodigde informatie niet eenvoudig uit het MER is te halen (zie hiervoor en par. 3.2 van dit advies).

Naar de mening van de Commissie moet een goede en zelfstandig leesbare samenvatting op korte termijn alsnog worden opgesteld, waarin vooral moet worden ingegaan op de hoofdpunten uit de inspraak. Ook beveelt zij aan deze samenvatting te gebruiken om in te gaan op de aanbevelingen in dit advies (zie par. 2.2 en hst. 3 van dit advies). De Commissie adviseert het uitbrengen van deze samenvatting in de tijd af te stemmen met het publiceren van de maatschappelijke kosten-batenanalyse van het benutten van bestaand spoor, die op dit moment wordt opgesteld.

Daarbij beveelt de Commissie aan het Richtsnoer Aanvullingen van het ministerie van VROM (1994) te volgen. Dat wil zeggen, dat na uitbrengen van de (uitgebreide) samenvatting en de kosten-batenanalyse de mogelijkheid tot inspraak wordt geboden en de samenvatting voor toetsing aan de wettelijk adviseurs wordt voorgelegd.

2.2 Toelichting op het oordeel

Het MER en de achtergronddocumenten bij het MER geven veel en relevante informatie voor de voorliggende besluiten.

De in de toekomst benodigde vervoerscapaciteit wordt duidelijk beschreven en onderbouwd in de achtergronddocumenten, waarbij een voldoende onzekerheidsmarge wordt aangehouden. De Commissie deelt op dit punt niet de kritiek zoals deze in veel van de inspraakreacties wordt verwoord¹⁴.

Verder blijkt uit de achtergronddocumenten dat zowel het verdubbelingsalternatief als het benuttingsalternatief de te verwachten vervoersvraag op korte tot middellange termijn kan bieden¹⁵. Het benuttingsalternatief kan dit echter alleen indien een veelheid aan voorzieningen en materieel¹⁶ en enkele nieuwe en nu vaak nog experimentele beheers- en veiligheidssystemen op tijd beschikbaar zullen zijn (zoals ECTS level 3 en GSM-R). De Commissie is van mening, dat dit onzeker is. Zij deelt op dit punt de mening van veel inspraakreacties¹⁷. Deze onzekerheid en de consequenties hiervan voor de besluitvorming worden in het MER onvoldoende besproken. Omdat de onzekerheid nu niet met aanvullend onderzoek kan worden opgeheven, vindt de Commissie dit geen essentiële tekortkoming. Wel is het belangrijk tijdig in te grijpen indien voorzieningen of systemen onverhoopt niet op tijd operationeel zouden

---

¹⁴ Zie bijvoorbeeld het in veel inspraakreacties aangehaalde rapport 'HSL-Oost: Benut het bestuurlijk momentum', waarin onder andere gesteld wordt dat de 'D'-variant uit het Nationaal Verkeer en Vervoersplan gehanteerd had moeten worden. Deze variant leidt tot een hogere te verwachten vervoersvraag in de toekomst. Naar de mening van de Commissie betreft het hier een referentievariant die niet realistisch is, omdat het uitgaat van een maximalisatie op alle punten voor het te verwachten openbaar vervoer.

¹⁵ Waarbij het verdubbelingsalternatief voor een langere periode voldoende capaciteit biedt dan het benuttingsalternatief.

¹⁶ Zoals langere treinen, dubbeldekstreinen en langere perrons.

¹⁷ Zie inspraakreacties nr. 715, 856 en 857 (bijlage 4) van NS Reizigers, ROVER en ANWB en het rapport 'HSL-Oost: Benut het bestuurlijk momentum', waarin wordt betwijfeld of het benuttingsalternatief in de praktijk op tijd zal kunnen functioneren.

zijn. In hoofdstuk 3 van dit advies doet de Commissie een aanbeveling hoe hiermee om te gaan.

In dit verband is ook de relatie met de voorgenomen maatregelen aan de A12 relevant. In de startnotitie en de richtlijnen werd gesteld, dat wederzijdse afstemming van de oplossingen voor spoor en weg belangrijk is. Waar mogelijk zou ook worden gekeken naar integrale oplossingen. Duidelijk is dat bij een keuze voor benutten afstemming weinig aan de orde is en integrale oplossingen nauwelijks tot de mogelijkheden behoren¹⁸. Dit zou echter in de toekomst anders kunnen liggen, indien zou blijken dat verdubbeling alsnog nodig is. Waar mogelijk zou voorkomen moeten worden dat nu beslissingen over het spoor of de A12 worden genomen, die eventuele afstemming en integrale oplossingen in de toekomst onnodig onmogelijk maken. In hoofdstuk 3 van dit advies doet de Commissie een aanbeveling op dit punt.

De te verwachten milieueffecten bij verdubbelen en benutten staan vooral in de deelgebiedrapporten beschreven. Deze beschrijving is vrij globaal, omdat weinig ingegaan wordt op bijvoorbeeld alternatieve mogelijkheden voor tracing en lokale inpassing. Besluiten hierover zullen namelijk niet nu, maar in een later besluitvormingstraject worden genomen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om ongelijkvloers maken van kruisingen en verdiepte of verhoogde liggingen. De beschrijving in het MER is naar de mening van de Commissie echter voldoende om een principebeslissing te kunnen nemen over verdubbelen dan wel benutten.

Opvallend is wel dat het MER geen informatie bevat over de verschillen tussen de alternatieven in te verwachten emissies naar de lucht. Dit is bijvoorbeeld wel besproken in de uitgevoerde maatschappelijke kosten-batenanalyse. Dit betreft echter geen essentiële tekortkoming, omdat alternatieven met of zonder extra sporen naar de mening van de Commissie op dit punt niet wezenlijk van elkaar zullen verschillen. Dit blijkt ook uit de kosten-batenanalyse. Wel kan het een rol spelen bij de beslissing over de snelheid: een hogere snelheid kost meer energie en veroorzaakt daardoor grotere emissies. (Zie verder de aanbeveling op dit punt in hst. 3).

Het MER onderbouwt voldoende de conclusie dat het benuttingsalternatief over het gehele traject als het meest milieuvriendelijk alternatief kan worden beschouwd. Geen uitspraak wordt gedaan over wat de meest milieuvriendelijke alternatieven zijn voor lokale inpassing, omdat daarover nu niet wordt besloten.

De mogelijke maatregelen om bij snelheden tot 160 kilometer per uur geluidshinder en ecologische barrièrewerking te voorkomen zijn voldoende in het MER beschreven. De Commissie plaatst daarbij wel een kanttekening bij de aanname die bij het meest milieuvriendelijk alternatief gehanteerd is voor de in de toekomst te verwachten geluidemissie vanaf het spoor (zie verder par. 3.5 van dit advies).

---

¹⁸ Hier wordt in veel inspraakreacties ook op gewezen.

3. OVERIGE OPMERKINGEN EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk gaat de Commissie nader in op enkele van de in par. 2.2 genoemde punten en doet zij aanbevelingen hoe hiermee om te gaan. Ook geeft de Commissie adviezen die naar haar mening van belang zijn voor de kwaliteit van de besluitvorming, maar geen betrekking hebben op essentiële tekortkomingen.

3.1 Omgaan met onzekerheden in het benuttingsalternatief

- De Commissie beveelt aan een monitoringsprogramma op te stellen, waarin de ervaringen met en beschikbaarheid van nieuwe veiligheidssystemen continu worden gevolgd. Hierin moet zijn aangegeven op welk moment het eventueel niet tijdig beschikbaar komen van systemen tot vervoersproblemen leidt en noodzaakt tot nieuwe beslissingen.

Uit het MER blijkt dat het invoeren van nieuwe beheers- en veiligheidssystemen cruciaal is om op de twee bestaande sporen de komende 15 tot 20 jaar voldoende vervoerscapaciteit te kunnen leveren¹⁹. Deze systemen zijn op dit moment veelal nog experimenteel. Het is naar de mening van de Commissie onzeker of ze op tijd beschikbaar zullen zijn. Indien dit onverhoopt niet het geval zou blijken te zijn, is het belangrijk tijdig aanvullende maatregelen te nemen, dan wel alsnog een tracébesluit tot verdubbeling te starten. In het laatste geval zal een aanvullende m.e.r.-procedure nodig zijn.

3.2 Rekening houden met eventuele bijstelling van het voornemen

- De Commissie beveelt aan duidelijk aan te geven welke acties nu nodig zijn om eventueel bijstellen van het voornemen in de toekomst mogelijk te maken. Vooral de relatie met de voorgenomen verbetering van de A12 is daarbij belangrijk.

Bij de start van de m.e.r. voor zowel het spoor als de weg werd ervan uitgegaan, dat integratie van de plannen voor de verdubbeling van de spoorlijn en de verbetering van de nabijgelegen snelweg A12 meerwaarde kan bieden. Indien nu besloten zou worden de spoorlijn niet te verdubbelen, maar de A12 wel te verbeteren, wordt deze meerwaarde niet gehaald. Het zou zelfs kunnen dat de gekozen verbetering van de A12 bepaalde mogelijkheden voor de spoorlijn zou beperken die nu wel mogelijk zijn. Veel insprekers spreken hier ook hun bezorgdheid over uit. Daarbij gaat het uiteraard ook om andere voornemens in het gebied rond de spoorlijn, zoals woningbouw. Het is daarom belangrijk duidelijk te krijgen in welke mate beperkingen kunnen ontstaan en welke mogelijkheden er zijn dit te voorkomen, zoals ruimtelijke reserveringen ten behoeve van volledige of partiële viersporigheid, inhaalsporen, of keuzen ten aanzien van de A12.

---

¹⁹ Daarbij gaat het om voorzieningen aan zowel infrastructuur als rollend materieel.

3.3

Presentatie van de informatie

- De Commissie beveelt aan de nog op te stellen samenvatting tevens te benutten voor een duidelijk overzicht van de status van de besluitvorming en – gebruikmakend van de achtergronddocumenten – een onderbouwing van de antwoorden op de vragen in het nieuwe toetsingskader. Daarin moet vooral ingegaan worden op gebleken hoofdpunten van de inspraakreacties op het MER. Een aandachtspunt hierbij is om duidelijk aan te geven op welk moment het oplossen van bestaande lokale knelpunten aan de orde zal zijn, die nu geen onderdeel van de besluitvorming uitmaken.

De Commissie constateert dat veel relevante informatie in achtergronddocumenten staat, zonder een duidelijke verwijzing of goede samenvatting in het hoofdrapport. Dit geldt vooral voor de onderbouwing van de gehanteerde vervoersprognose en de vraag of het benuttingsalternatief aan de te verwachten vervoersvraag kan voldoen.

Het uitgebreide maatregelenpakket dat nodig is om 200 kilometer per uur te kunnen rijden wordt in het hoofdrapport alleen globaal aangeduid. Een voldoende onderbouwd inzicht levert dit niet op. Daarvoor is het nodig de achtergronddocumenten te raadplegen²⁰.

Dit geldt ook voor een bespreking van de consequenties voor het voornemen van reeds vastgesteld beleid, geldende verdragen of gemaakte afspraken. Met andere woorden, hoe de verschillende alternatieven scoren in het licht van bijvoorbeeld het Verdrag van Warnemünde, de Kaderwet veiligheid, de Technische specificaties interoperabiliteit en de akkoorden van Maastricht over het Trans-Europees netwerk van hogesnelheidstreinen.

De status van de besluitvorming op dit moment en waar het MER nu wel of niet over gaat, is niet op alle onderdelen duidelijk in de hoofdtekst verwoord. Met andere woorden, wat wordt nu besloten, wat pas later en wat beoogt het MER te onderbouwen? Het werd de Commissie bijvoorbeeld pas na een mondelinge toelichting duidelijk, dat het oplossen van bestaande knelpunten op het gebied van veiligheid en sociale barrièrewerking nu niet aan de orde is. Of dat het al of niet ongelijkvloers maken van kruisingen pas later wordt besloten²¹.

Veel informatie in de achtergronddocumenten is verzameld uitgaande van het aanleggen van twee extra sporen. Deze informatie is weliswaar ook bruikbaar voor het inschatten van diverse effecten van benutten – bijvoorbeeld waar het ongelijkvloerse kruisingen betreft – maar dit moet uit de beschikbare informatie worden afgeleid. Voor niet-ingewijden is dit een moeilijke opgave.

De Commissie heeft begrip voor het feit, dat het samenvatten van de grote hoeveelheid beschikbare informatie in een handzaam document geen eenvoudige zaak is. Ook begrijpt zij dat de relatief grote ommezwaai in het doel van

---

²⁰ Hierbij gaat het om maatregelen als eventuele benodigde tracéwijzigingen, andere hoogteligging van de lijn, eventuele inhaal- of passeersporen, vergroten spoorafstand, afschaffen of ongelijkvloers maken van overwegen, noodzakelijke baanverbreding en aanpassen van wissels, stroomvoorziening, elektronische beheers- en veiligheidssystemen zowel aan de spoorlijn als aan materieel en de mogelijkheden die kantelbaktreinen bieden. Bij effecten gaat het bijvoorbeeld om de effecten die benodigde maatregelen zullen hebben op veiligheid, geluidhinder, ecologische barrièrewerking en sociale barrièrewerking.

²¹ Het MER gaat er in de alternatieven waarbij niet sneller wordt gereden dan 160 kilometer per uur vanuit dat alle bestaande overwegen gehandhaafd blijven. Indien besloten zou worden de lijn geschikt te maken voor 200 kilometer per uur, betekent dit uiteraard dat alle overwegen ongelijkvloers worden gemaakt.

het project ertoe heeft geleid dat bestaande teksten in vrij korte tijd moesten worden herschreven.

Toch is de Commissie van mening dat, de besluitvorming ermee gediend is om in aanvulling op het MER een document op te stellen dat kort en bondig ingaat op de vragen in het nieuwe toetsingskader en de hoofdpunten uit de inspraak. Dit is vooral van belang gelet op de onrust die uit veel inspraakreacties blijkt over het realiteitsgehalte van het benuttingsalternatief en de ernst van bestaande lokale knelpunten. Deze informatie kan worden geïntegreerd in de nog op te stellen samenvatting van het MER.

3.4 Effecten in de aanlegfase van het benuttingsalternatief

- De Commissie adviseert de belangrijkste effecten aan te geven in de aanlegfase van het benuttingsalternatief, deze te vergelijken met de effecten tijdens de aanlegfase van twee extra sporen en de mogelijkheden in beeld te brengen om effecten tijdens de aanleg zo veel mogelijk te voorkomen.

In het MER worden vooral de effecten beschreven van een afgerond en in gebruik zijnd benuttingsalternatief. De effecten tijdens de aanleg van dit alternatief worden echter onvoldoende beschreven. Deze kunnen gedurende relatief lange tijd optreden en belangrijke hinder betekenen voor zowel omwonenden en reizigers. Hierbij kan het voor omwonenden bijvoorbeeld gaan om geluidhinder e.d. van werkzaamheden (die bovendien naar verwachting groten-deels 's nachts plaats zullen vinden). Voor reizigers kan het gaan om vertragingen, aangepaste dienstregeling, drukkeren treinen e.d. Het is daarom belangrijk te weten om welke effecten het gaat, welke mogelijkheden er zijn om ze te voorkomen en in welke mate benutten tijdens de aanleg leidt tot meer of juist minder effecten dan de aanleg van twee extra sporen²².

3.5 Voorkomen van ongewenste geohydrologische effecten

- De Commissie beveelt aan bij 'preferente' plekken voor grondwaterstroming aanvullend onderzoek, zoals pompproeven, uit te voeren om de geohydrologische situatie gedetailleerd in kaart te brengen. Op grond hiervan moeten de te verwachten geohydrologische effecten worden bepaald en de maatregelen die nodig zijn om ongewenste effecten te voorkomen.

Naar de mening van de Commissie zijn de bestaande geohydrologische situatie en de te verwachten effecten bij benutten of verdubbelen van de spoorlijn goed beschreven. Dit echter met uitzondering van enkele 'preferente' plekken voor de grondwaterstroming. Op deze plekken is de geohydrologische situatie bijzonder complex en zijn te verwachten effecten zonder nader onderzoek moeilijk te voorspellen.

Veel dekzandruggen in het plangebied markeren bijvoorbeeld oudere stromingsstelsels²³. Dit zijn in feite preferente plaatsen voor grondwaterstroming.

---

²² Bijvoorbeeld vanwege verschillen in het tijdstip van de werkzaamheden, de afstand tot woonkernen en mogelijkheden om treinverkeer tijdelijk om te leiden. Met andere woorden, zullen werkzaamheden overdag of juist in de nacht plaatsvinden, wat is de afstand tot woonhuizen en zullen werkzaamheden (kunnen) leiden tot vertragingen?

²³ Uit recent onderzoek in dekzandgebieden is gebleken, dat bij de vorming daarvan het - schaarse - oppervlaktewater een belangrijke rol heeft gespeeld. Waar nog wat water was, in de oorspronkelijk laag

Die ruggen voeden de aangrenzende laagten. Ontwatering in de ruggen, bijvoorbeeld bij aanleg van (inhaal)sporen op een zandrug, kan leiden tot effecten die zich zeer ver hellingop- en hellingafwaarts kunnen manifesteren. Het is daarom bijvoorbeeld niet uitgesloten dat de geplande inhaalsporen bij Veenendaal effecten kunnen hebben op het Meeuwenkampje, dat gevoed wordt vanuit een dekzandrug. Het geldt ook waar in de toekomst eventueel besloten zou worden tot een verdiepte ligging, zoals bij Ede en Wolfheze. Verder zullen bij ontwatering naastgelegen laagten kunnen lijden onder verminderde voeding. Ook kan het resultaat verzuring zijn, omdat de invloed van regenwater relatief in betekenis toeneemt.

De ontbrekende informatie is geen essentiële tekortkoming voor de voorliggende besluitvorming, omdat deze informatie vooral nodig is voor uitvoeringsbeslissingen. Dat wil zeggen, nadat de principebeslissing over verdubbelen dan wel benutten is genomen. Er is daarmee nog genoeg tijd voor aanvullend onderzoek en het bijstellen van het voornemen, dan wel het inbouwen van maatregelen om ongewenste effecten te voorkomen.

De locatie voor uit te voeren pompproeven en waarnemingsbuizen is af te leiden uit een combinatie van de oudste topografische kaart, in combinatie met de vroegste kadastrale kaart. De vroegere stromingsstelsels die geleid hebben tot de preferente plaatsen voor grondwaterstroming zijn op deze kaarten goed te zien.

3.6 Consistentie met andere actuele m.e.r.'s

- * De Commissie beveelt aan bij de besluitvorming duidelijk aan te geven op welke punten bij het opstellen van het MER van andere randvoorwaarden en uitgangspunten is uitgegaan dan bij vergelijkbare m.e.r.'s en waarom.

De Commissie constateert dat op enkele belangrijke onderdelen in het MER andere uitgangspunten en randvoorwaarden worden gehanteerd dan in vergelijkbare milieueffectrapportages, zoals de m.e.r. Hanzelijn. Een duidelijk voorbeeld is het gegeven dat een reistijd langer dan 3 uur tussen Amsterdam en Frankfurt acceptabel is. In het MER Hanzelijn wordt 3 uur voor een 'dagrandverbinding' als een harde randvoorwaarde gehanteerd; overschrijding is niet toegestaan.

Een tweede voorbeeld is het eerder aangehaalde uitgangspunt bij het meest milieuvriendelijk alternatief ten aanzien van de in de toekomst te verwachten geluidreductie. Dit uitgangspunt – dat naar de mening van de Commissie overigens zeer onzeker is²⁴ – wordt in het MER Hanzelijn niet gehanteerd.

---

gelegen delen, bleef het meeste zand hangen. Als gevolg daarvan heeft zich op grote schaal omkering van het reliëf voorgedaan. De huidige beken liggen gewoonlijk langs de flanken van de zandruggen en de bulk van het watertransport vindt dus niet plaats door de beek, maar door de rug ernaast. In de Liemers is een bijzonderheid, dat er begraven dekzandkopjes onder de jongere kleien voorkomen, die op dezelfde manier werken en oudere en jongere stroomruggen (al dan niet afgedekt) waarvoor hetzelfde geldt. Daar ontbreekt een oecohydrologische inventarisatie. Door gericht het gebied af te lopen en te letten op kwelverschijnselen zijn de 'natte naden' in het systeem goed op te sporen.

²⁴ Bij het in beeld brengen van de te verwachten geluidhinder en de maatregelen om dit te voorkomen, wordt er in het MER bij het meest milieuvriendelijk alternatief vanuit gegaan dat op korte termijn de geluidsproductie door treinen belangrijk minder zal worden door inzet van stiller materieel door de NS en optimaal onderhoud aan de rails. De Commissie wijst er op dat deze aanname op zijn minst onzeker is: het huidige NS materieel is op korte termijn nog niet aan vervanging toe; op Europees niveau is nog geen overeenstemming over toe te passen materieel en er zijn ook andere gebruikers dan de NS (veel materieel uit andere Europese landen is bijvoorbeeld niet stil).

3.7 Effect op emissies naar de lucht

- De Commissie beveelt aan de verschillen tussen de alternatieven in te verwachten emissies naar de lucht duidelijker aan te geven.

Het MER geeft weinig informatie over het verschil tussen de alternatieven in te verwachten emissies naar de lucht, zoals NO_x en CO₂. Deze emissies worden bijvoorbeeld wel genoemd – en in geld uitgedrukt – in de uitgevoerde maatschappelijke kosten-batenanalyse. Het betreft hier een onderwerp dat bij de besluitvorming over vervoersprojecten in de politieke en maatschappelijke discussie een belangrijke rol speelt. Het is daarom belangrijk te onderbouwen in hoeverre alternatieven op dit punt van elkaar verschillen.

Het is aannemelijk, dat de alternatieven met en zonder extra sporen op dit punt niet wezenlijk zullen verschillen. Dit blijkt ook uit de kosten-batenanalyse. Dit kan echter anders liggen bij alternatieven voor de snelheid. Een hogere snelheid kost meer energie en kan dus meer emissies opleveren. Het is daarom belangrijk in beeld te brengen in hoeverre de alternatieven 140, 160 en 200 kilometer per uur van elkaar verschillen wat betreft emissies naar de lucht.

3.8 Monitoringsprogramma

- De Commissie adviseert in het monitoringsprogramma in ieder geval ook de volgende punten op te nemen: ontwikkeling van de vervoersvraag op het traject Utrecht – Arnhem – Duitse grens; beschikbaar komen van operationele beheers- en veiligheidssystemen; efficiëntie en betrouwbaarheid van de dienstregeling bij het benutten van de twee bestaande sporen; effectiviteit van de voorzieningen voor het voorkomen of opheffen van ecologische barrièrewerking; de veiligheidssituatie, zowel op het spoor als voor kruisend verkeer; de bereikte geluidreductie door stiller materieel en beter spooronderhoud.

4. MER EN MKBA

Voor het project Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens is een maatschappelijke kosten-batenanalyse ('mkba') uitgevoerd volgens de OEEI-leidraad (zie de inleiding van dit advies). Volgens deze Leidraad speelt m.e.r. een belangrijke rol in de mkba als de leverancier van de milieu-informatie. Dit is alleen goed mogelijk indien de gehanteerde uitgangspunten en de onderzochte alternatieven in de mkba overeenstemmen met die in het m.e.r. Verder moet de gebruikte milieu-informatie in de mkba aansluiten bij die in het MER. De Commissie heeft getoetst in hoeverre uitgangspunten, alternatieven en milieu-informatie in MER en mkba overeenstemmen. Tevens gaat de Commissie in dit hoofdstuk in op de rolverdeling tussen m.e.r. en mkba en doet enkele aanbevelingen voor effectieve afstemming bij toekomstige projecten.

4.1 Uitgangspunten en alternatieven

Benuttingsalternatief

De Commissie constateert dat het benuttingsalternatief niet is geanalyseerd in de mkba van juni 2000. Dit wordt op blz. II van deze mkba ook vermeld. De reden hiervoor is een gebrek aan benodigde informatie ten tijde van de analyse. De mkba volstaat daarom met een vergelijking van de kosten en baten van de aanleg van twee extra sporen met die van een 'basisalternatief'. In dit alternatief rijdt de HST met snelheden tot 140 km/u op de bestaande twee sporen, maar zonder de aanvullende maatregelen die deel uitmaken van het benuttingsalternatief.

Het bovenstaande betekent dat de mkba van juni 2000 niet gebruikt kan worden om een beeld te krijgen van het verschil in maatschappelijke rentabiliteit tussen het verdubbelings- en het benuttingsalternatief. Om deze reden wordt op dit moment gewerkt aan het uitvoeren van een aanvullende mkba voor de diverse varianten van het benuttingsalternatief.

Basisalternatief

De milieueffecten van het basisalternatief worden in het MER niet beschreven. Uit mondelinge informatie van het Centraal Planbureau (CPB) heeft de Commissie begrepen dat de milieueffecten van het basisalternatief zijn afgeleid uit eerdere concepten van het MER. De Commissie kan niet beoordelen hoe dit is gebeurd, maar vindt de gebruikte milieu-informatie in de mkba voor het basisalternatief plausibel.

Regionaal vervoer en randstadspoor

De mkba gaat niet expliciet in op de verschillen tussen basis- en verdubbelingsalternatief wat betreft capaciteit voor regionaal vervoer en randstadspoor. Uit mondelinge informatie van de CPB heeft de Commissie echter begrepen dat deze wel in de mkba zijn betrokken. De resultaten hiervan zijn in het eindrapport niet vermeld, omdat het CPB concludeerde dat zowel basisalternatief als verdubbelingsalternatief in de periode tot 2020-2030 de gewenste capaciteit voor stoptreinen en intercity's kan leveren. Met andere woorden, dit levert geen verschil op tussen beide alternatieven.

Deze conclusie komt overeen met de conclusie in het MER over de capaciteit die het benuttingsalternatief kan leveren. Hierbij plaatst de Commissie wel als kanttekening dat het *onzeker* is of het benuttingsalternatief – en dus ook het basisalternatief – de gewenste capaciteit kan leveren (zie verder par. 2.2. van dit advies). Deze onzekerheid wordt in de mkba niet besproken.

Verdubbelingsalternatieven

De mkba onderzoekt spoorverdubbelingsalternatieven voor 200 resp. 300 km/u; de MER onderzoekt een verdubbelingsalternatief voor 200-300 km/u. De gehanteerde uitgangspunten voor de verdubbelingsalternatieven worden in de mkba summier vermeld. Het is daarom ook niet te toetsen of deze overeenkomen met de uitgangspunten voor aanleg van nieuwe sporen in het MER.

4.2 Milieueffecten

Veiligheid en emissies naar de lucht

De gebruikte milieu-informatie in de mkba komt overeen met die in het MER, met uitzondering van de informatie over veiligheid en over emissies naar de lucht.

Veiligheidsaspecten (te verwachten ongevallen e.d.) zijn naar de mening van de Commissie ten onrechte niet in de mkba meegenomen²⁵. Deze kunnen wel relevant zijn: een eerste inschatting leert dat het verschil tussen basisalternatief en aanleg van twee extra sporen wat betreft te verwachten ongevallen in de orde grootte van 100 à 200 miljoen gulden kan liggen, in het voordeel van de aanleg van extra sporen. Op de hoofdconclusie van de mkba is dit overigens niet van invloed.

Het verschil tussen alternatieven in emissies naar de lucht wordt in de mkba wel, maar in het MER niet in beeld gebracht. Dit betreft een omissie in het MER (zie verder par. 3.6 van dit advies). Overigens blijkt uit de mkba dat de alternatieven met en zonder sporen op dit punt nauwelijks van elkaar verschillen.

4.3 Aanbevelingen

- De Commissie beveelt aan bij toekomstige infrastructuurprojecten van nationaal belang de m.e.r. en mkba vanaf het vroegste stadium goed op elkaar af te stemmen.

Een goede afstemming voorkomt dat in mkba en m.e.r. bijvoorbeeld verschillende alternatieven aan de orde komen, of dat uitgegaan wordt van verschillende milieu-informatie. Een goede afstemming had er bij het project Spoorlijn Utrecht – Duitse grens bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat het MER ook de milieueffecten van het basisalternatief had beschreven, dat de mkba ook de kosten en baten van het benuttingsalternatief in beeld had gebracht en dat het MER de mkba van informatie over veiligheidsaspecten had kunnen voorzien.

- De Commissie beveelt aan bij de mkba altijd ook een achtergronddocument te publiceren, waarin de analyse en resultaten in het hoofdrapport worden onderbouwd.

Het hoofdrapport van de mkba is een sterke samenvatting van de uitgevoerde analyse. Het rapport bevat relatief weinig onderbouwing en toelichting van de gepresenteerde resultaten. Dit maakt een beoordeling van een juiste afstemming van m.e.r. en mkba moeilijk. De Commissie kreeg hier bijvoorbeeld pas een goed beeld van na een mondelinge toelichting door de opstellers van de mkba.

- De Commissie beveelt aan door voorlichting en communicatie te bevorderen dat bij alle bij m.e.r. en mkba betrokken partijen een juist beeld leeft van de onderscheiden rollen van deze twee instrumenten.

De mkba volgens de OEEI-leidraad is in de context van de Nederlandse beleidsvoorbereiding een relatief nieuwe ontwikkeling. Het instrument beoogt

---

²⁵ Althans, niet expliciet. Wel constateert de Commissie dat in de mkba een uitgangspunt bij de aanleg van twee extra sporen is dat alle kruisingen ongelijkvloers worden gemaakt. Dit vergroot uiteraard de veiligheid. De kosten van het ongelijkvloers maken bedragen ruim 1 miljard. Geen inschatting is gemaakt van het effect op het aantal te verwachten ongevallen. De Commissie raadt aan in de nog op te stellen mkba voor het benuttingsalternatief de uitgangspunten voor voorzieningen bij kruisingen, bijbehorende kosten en effecten op de veiligheid duidelijker aan te geven.

een integrale weergave te geven van alle welvaartseffecten, waaronder de milieueffecten. In haar dagelijkse contacten is de Commissie gebleken dat bij zowel bestuurders als burgers de vraag leeft in welke mate met raadplegen van de mkba kan worden volstaan voor een inzicht in de milieueffecten. Uit de ervaringen met mkba tot nu toe is de Commissie gebleken dat de mkba weliswaar een integrale rapportage van (ook) de milieueffecten beoogt, maar dan sterk ingedikt en alleen voor zover van belang voor de kosten-batenanalyse. Niet in geld te waarderen milieueffecten komen bijvoorbeeld vaak slechts als p.m.-post in de MKBA terug. Dit betekent dat de mkba er niet op gericht hoeft te zijn een volledig inzicht te geven in de te verwachten milieueffecten. Dat zal de functie van m.e.r. blijven. Acties om een juiste beeldvorming te bewerkstelligen kunnen eventuele misverstanden voorkomen.

- De Commissie beveelt aan meer duidelijkheid te verschaffen over de rol van m.e.r. in de vroegste fase van de kba: de kentallen-kba

Bij nieuwe toekomstige projecten beveelt de OEEI-leidraad aan om vóórdat de m.e.r. start een verkorte kba uit te voeren: ook wel 'kentallen-kba' genoemd. Dit betreft een *'vooronderzoek naar diverse projectalternatieven waarbij wel het schema van de kba als kader wordt gehanteerd, maar de informatie meer ontleend is aan kengetallen en globale indicatoren'*. Het gaat hierbij ook om kengetallen voor de te verwachten milieueffecten.

De OEEI-leidraad suggereert verder om op basis van de kengetallen-kba een *'nut- en noodzaakdiscussie'* te voeren, waarbij de *'kengetallen-kba kan helpen de juiste afwegingen in beeld te krijgen en de politiek-bestuurlijke beslissingen over project-alternatieven te ondersteunen'*.

De Commissie constateert dat de kengetallen-kba zich richt op de onderbouwing van beslissingen die ook de m.e.r. beoogt te onderbouwen: nut en noodzaak van het voornemen en te onderzoeken alternatieven. Het is daarom belangrijk te verduidelijken hoe de taken van kentallen-kba en m.e.r. op dit punt op elkaar moeten worden afgestemd.

- De Commissie beveelt aan kwaliteitswaarborgen voor de kentallen-fase van de mkba vast te leggen.

De Commissie constateert dat de OEEI-leidraad zich niet uitspreekt over waarborgen voor de kwaliteit van de milieu-informatie in de kentallenfase. Bij m.e.r. betreft dit onder andere de inspraak en advisering en onafhankelijke toetsing door wettelijk adviseurs. Naar de mening van de Commissie is het gewenst nader aan te geven welke kwaliteitswaarborgen voor de op te nemen milieu-informatie moeten worden gehanteerd tijdens de kentallen-kba en welke rol m.e.r. of m.e.r.-elementen daarbij kunnen spelen. Dit is onder meer belangrijk omdat op basis van de kentallen-kba ook besloten kan worden het voornemen te staken. De milieucomponent van deze beslissing komt dan niet meer in een m.e.r. aan de orde.

..

-

9.4

BIJLAGEN

bij het Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse grens

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 5 oktober 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Directoraat-Generaal Personenvervoer

Directeur-Generaal Personenvervoer

Aan
Commissie MER
Dhr. dr. D.K.J. Tommel
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
Inspiraatman:	19 OKT. 2000
Nummer:	859-142/M.148(10K)
Verzender:	Vh/Sc/Pw/Bb/Ra

+ 859-
904-
t

Contactpersoon
H. Goslinga (HSL-Oost)
M. Lichtendahl (A12)
Datum
5 oktober 2000
Ons kenmerk
DGP/HSLO/126351/pn105

Doorkiesnummer
030 27 28 441
030 60 09 558
Bijlage(n)
2

Onderwerp
HSL-Oost en A12;
Trajectnota/Milieu-Effectrapport Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en
Trajectnota/Milieu-Effectrapport A12 Utrecht-Veenendaal

Geachte heer Tommel,

Hierbij bied ik u de Trajectnota/Milieu-Effectrapport Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en de Trajectnota/Milieu-Effectrapport A12 Utrecht-Veenendaal aan, die zijn vastgesteld door het bevoegd gezag, te weten de ministers van Verkeer en Waterstaat en van VROM. De nota's zijn het resultaat van de studies die in 1997 zijn ingezet met de Startnotities Verbetering Spoorlijn Utrecht - Arnhem, Verbetering Spoorlijn Arnhem -Duitse grens, alsmede A12 Utrecht-Veenendaal.

Deze nota's worden met ingang van 9 oktober op de gebruikelijke wijze ter visie gelegd ten behoeve van de inspraak. De inspraakperiode loopt tot en met 4 december a.s. Overeenkomstig artikel 7.26 van de Wet Milieubeheer verzoek ik u binnen vijf weken na afloop van deze termijn aan mij advies uit te brengen.

Met vriendelijke groet,

DE MINISTER VAN VERKEER EN WATERSTAAT,
namens deze,
DE DIRECTEUR-GENERAAL PERSONENVERVOER,

M.M.D. van Eeghen

Postbus 20901, 2500 EX Den Haag
Bezoekadres Plesmanweg 1-6

Telefoon +31 70 3517176
Telefax +31 70 3516007

Bereikbaar via tramlijn 1 (station cs), tramlijn 9 (station Is en cs) en buslijn 22 (station cs)

27

BIJLAGE 1a

Brief van het bevoegd gezag d.d. 20 december 2000 waarin de Commissie tot 31 januari 2001 de gelegenheid krijgt om advies uit te brengen.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Directoraat-Generaal Personenvervoer

Projectdirectie HSL-Oost

Aan
Commissie voor de milieueffectrapportage
i.v. de voorzitter ir. N.G. Ketting
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen :	12 DEC. 2000
nummer	
dossier	858 - 226
kopie naar :	Vh/Kc/Plv/Bik

Contactpersoon	Doorkeesnummer
Jan-Bert Dijkstra	030- 2728 596
Datum	bijlage(n)
20 december 2000	-
Ons kenmerk	Uw kenmerk
DGP/HSL/2000/182259	-
Onderwerp	
Advies Trajectnota/Milieu-Effectrapport spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens	

Geachte heer Ketting,

In aanvulling op mijn brief van 5 oktober jl. stel ik U in de gelegenheid om uiterlijk 31 januari 2001 uw advies over de Trajectnota/Mer "Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens" uit te brengen.

Met vriendelijke groet,

DE MINISTER VAN VERKEER EN WATERSTAAT,
namens deze,
DE PROJECTDIRECTEUR HOGESNELHEIDSLIJN OOST (PLV).

drs. A.R. van Altena

Postbus 43, 2500 AA Utrecht
Beroekadres Catharingsingel 33

Telefoon +31 30 272 8738
Telefax +31 30 272 8477

29

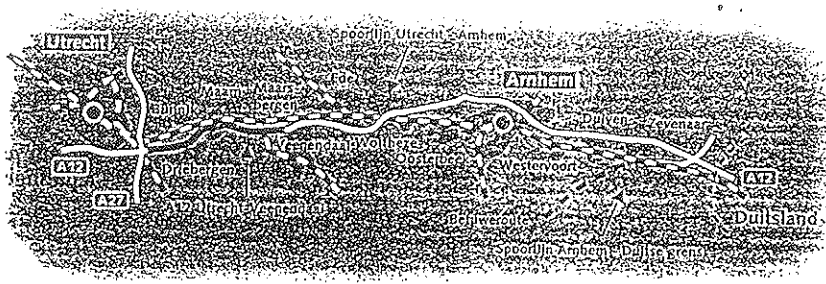

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de terinzagelegging van het Milieueffectrapport in Staatscourant nr. 194 d.d. 6 oktober 2000.

Inspraak Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal

Van 9 oktober tot en met 4 december 2000 liggen de Trajectnota/Milieu-Effectrapport (MER) van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en de Trajectnota/Milieu Effectrapport (MER) A12 Utrecht-Veenendaal ter inzage. In deze periode kunt u op deze documenten schriftelijk en mondeling reageren.

Mogelijkheden te komen tot een drietal langetijds alternatieven. Het oplossen van de verkeerskundige problemen op het traject Utrecht-Veenendaal staat centraal. Daarnaast is er aandacht voor een aantal bestaande problemen op het gebied van leefbaarheid en milieu.

- de Dienstkring Hun ter Heide (te Hun ter Heide); inner 12 afspraak 4030 600 56 79;
- het Hoofdkantoor van Rijkswaterstaat te Den Haag (uitsluitend op afspraak);
- de bibliotheken van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) te Den Haag.

Achtergrond

Begin volgend jaar nemen de minister van Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) voor de beide projecten een standpunt in op basis van de inhoud van de nota's, de inspraakreacties en adviezen van de wettelijke adviseurs. De hoofdzaak die de Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens moet beantwoorden, is of aanleg van een nieuwe spoorlijn nodig is dan wel of aanpassing en verbetering van de bestaande spoorlijn een voldoende goede optie is. De hoofdzaak die de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal moet beantwoorden, is of er capaciteitsvergroting van de A12 plaats moet vinden en zo ja op welke wijze. Beide projecten volgen de procedure zoals omschreven in de Tractiewet. Deze procedure is in 1997 begonnen met het uitwerken van de Startnotitie Verbetering Spoorlijn Utrecht-Arnhem, de Startnotitie Verbetering Spoorlijn Arnhem-Duitse grens en de Startnotitie A12 Utrecht-Veenendaal. Inmiddels zijn de studies afgerond en de Trajectnota's en Milieu-Effectrapporten bezetten de resultaten van de studies.

De Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal bestaat uit een hoofdnota op hoofdlijnen, drie gebiedsnota's met gebiedsspecifieke informatie (Kromme Rijn, Utrechtse Heuvelrug en Gelderse Vallei) en een achtergrondnota (deel B) met gedetailleerde technische gegevens over de studies.

Waar ligt de Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens ter inzage?

Van 9 oktober tot en met 4 december 2000 ligt de Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens gedurende de reguliere openingstijden ter inzage op elke locatie waar de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal ter inzage ligt, zoals aangegeven in deze publicatie.

Daarnaast ligt de Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens gedurende de reguliere openingstijden tevens ter inzage op de volgende locaties:

- de gemeentehuizen van Ede (raadhuus en stadskantoor De Doelen), Renkum (te Oosterbeek), Arnhem (Levens in het informatiecentrum Arnhem Centraal), Westervoort, Duiven en Zvenaar;
- de bibliotheken in Ede (centrale), Ede-Stadspoor, Ede-Bennelom, Arnhem (centrale), Arnhem-Frederiklaaf, Oosterbeek, Renkum, Westervoort, Duiven en Zvenaar;
- de bibliotheek van het provinciehuis Gelderland (te Arnhem);
- de Stationswinkel Van Doorne VOF te Wollfkeze;
- het kantoor van de projectorganisatie hogesnelheidslijnen (te Utrecht, uitsluitend op afspraak);
- het kantoor van Rijkswaterstaat Drecht-Oost-Nederland (te Arnhem).

Waar ligt de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal ter inzage?

Van 9 oktober tot en met 4 december 2000 ligt de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal gedurende de reguliere openingstijden ter inzage op de volgende locaties:

- de gemeentehuizen respectievelijk (gemeentelijk) informatiecentra van Utrecht (stadhuus), Bunnik, Driebergen-Rijsenburg, Zeist, Maarssen, Gooismolen, Veenendaal, Amerongen, Leersum, Woudenberg en Renswoude;
- de centrale bibliotheken in Utrecht, Rijnsteek (te Bunnik en Odijk), Zeist, Driebergen, Gooismolen/Maarssenbergen, Veenendaal, Amerongen, Leersum en Woudenberg;
- de bibliotheek van het provinciehuis van Utrecht (te Utrecht).

De informatieavonden

Van 16 oktober 2000 tot en met 7 november 2000 organiseert het Ministerie van Verkeer en Waterstaat informatiebijeenkomsten over de inhoud van de Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en de Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal. In de provincie Utrecht, waar spoorlijn en A12 dicht bij elkaar liggen, zijn dat gezamenlijke informatiebijeenkomsten. Deze bijeenkomsten hebben het karakter van een informatiemarkt. Hier staan projectleider en inhoudelijke deskundigen voor u klaar om uw vragen te beantwoorden. De bijeenkomsten in de provincie Utrecht hebben betrekking op zowel de spoorlijn als de A12. De aanvang is hier 16.00 uur (behalve in Maarssen 15.00 uur) en de bijeenkomst eindigt om 22.00 uur. Voor het Gelderse deel hebben de informatiebijeenkomsten alleen betrekking op de spoorlijn. De aanvang is daar 19.00 uur, gevolgd door een plenaire presentatie van 20.00 uur tot 22.00 uur. De informatiebijeenkomsten worden gehouden op:

Maandag 16 oktober	Ede (Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens, vanaf 19.00 uur. De Riehoort 8.V. Bennelomseweg 24
Donderdag 19 oktober	Arnhem (Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens, vanaf 19.00 uur) Hotel Hazthuis Stationsplein 1
Maandag 23 oktober	Duiven (Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens, vanaf 19.00 uur) Stichting Cultureel Centrum Onderling Genoezen Pastorieplein 2
Dinsdag 24 oktober	Zvenaar (Spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens, vanaf 19.00 uur) Café Zalen- & Partycentrum Slaring Groessensweg 2

Wat beschrijft de studie van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens?

De Trajectnota/MER van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens beschrijft naast de bestaande en te verwachten vervoersbehoefte, de leem van het totale afwegingsproces. De Trajectnota bevat de gegevens en argumenten voor het beantwoorden van de vraag of problemen in de capaciteit en de kwaliteit van de verplaatsingsbehoefte in het studiegebied opgelost moeten worden door het bouwen van de infrastructuur, of door een betere benutting van de bestaande infrastructuur. De Trajectnota/MER beschrijft verder de milieu- en omgevingsimpacten van de overwogen aanpassingen.

De Trajectnota/MER bestaat uit een hoofdrapport en zes ondergebiedrapporten (Kromme Rijn, Utrechtse Heuvelrug, Gelderse Vallei, Veluwe-West, Veluwe-Oost en De Liemers).

Wat beschrijft de studie A12 Utrecht-Veenendaal?

De Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal beschrijft het selectieproces om van veel verschillende oplossings-

Donderdag 26 oktober
Wolffheze (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens,
vanaf 19.00 uur)
Gelderse Roon Wolffheze
Wolffheze 2

Indien u dat wenst, kunt u verzoeken om vertrouwelijke
behandeling van uw persoonlijke gegevens.

Uw mondelinge reactie kunt u kenbaar maken tijdens één
van de door het Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat
georganiseerde, openbare hoorzittingen. Deze hoorzittingen
onderscheiden zich van de informatieavonden, doordat de
hoorzittingen bedoeld zijn voor het uitspreken van een mening
door een ieder die dat wenst. De informatiebijeenkomsten
zijn met name bedoeld voor het krijgen van informatie en
het stellen van vragen. Indien u een mondelinge reactie wilt
geven op een hoorzitting, wordt u verzocht dit schriftelijk of
telefonisch voor 9 november aan het Inspraakpunt (telefoon
(070) 361 87 78) kenbaar te maken. Alle hoorzittingen
beginnen om 19.30 uur (zaal open om 19.00 uur).

- Welk standpunt zouden de ministers voor de A12 moeten
in nemen en welke argumenten zijn daarvoor van belang?
- Welke aandachtspunten moeten volgens u in het
vervolgproces nog verder worden uitgewerkt?

Maandag 30 oktober
Veenendaal (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12,
vanaf 16.00 uur)
Theater de Lampepiet
Kerkewijk 10

Wat gebeurt er met uw reactie?

Zo spoedig mogelijk na afloop van de inspraaktermijn
verzamelt het Inspraakpunt alle reacties op de Trajectnota/
MER over de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens en de
Trajectnota/MER A12 Utrecht-Veenendaal. U ontvangt een
ontvangstbevestiging op uw inspraakreactie. Daarnaast
worden alle schriftelijke inspraakreacties en de verslagen van
de hoorzittingen samengevoegd in de bundel 'Resultaten van
de inspraak'. Deze bundel kunt u inzien op dezelfde locaties
waar eerder beide nota's ter inzage zijn gelegd. Insprekers
worden hiervan persoonlijk op de hoogte gesteld en krijgen
eveneens een persoonlijk antwoord op hun inspraakreactie.

Dinsdag 31 oktober
Westervoort (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens,
vanaf 19.00 uur)
Zalencentrum Wielentan
Doopstraat 11

De hoorzittingen worden gehouden op:

Donderdag 2 november
Maarn (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12,
vanaf 19.00 uur)
Stichting Sociaal-Cultureel
Centrum De Twee Markten
Trompsplein 5

Maandag 13 november
Ede (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens)
De Reehorst 8.V.
Bennekomseweg 24

Maandag 6 november
Driebergen (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12,
vanaf 16.00 uur)
Landgoed De Reehorst,
IONA-gebouw
Hoofdstraat 20

Woensdag 15 november
Dulven (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens)
Stichting Cultureel Centrum
Onderling Cemoegen
Kastanjelaan 2

Dinsdag 7 november
Bunnik (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12,
vanaf 16.00 uur)
Hofstede De Beersde
Camminghalaan 30

Maandag 20 november
Bunnik (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12)
Hofstede De Beersde
Camminghalaan 30

Woensdag 22 november
Maarn (Spoorlijn Utrecht-
Arnhem-Duitse grens en A12)
Stichting Sociaal-Cultureel
Centrum De Twee Markten
Trompsplein 5

Hoe kunt u inspreken?

U kunt zowel schriftelijk als mondeling op de Trajectnota's
en Milieu-Effectrapporten reageren. Uw schriftelijke reactie
van de spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens kunt u tot en
met 4 december met vermelding van uw naam en adres sturen
naar:

Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat
De spoorlijn Utrecht-Arnhem-Duitse grens
Kneuterdijk 6
2514 EN Den Haag

Tevens kunt u uw schriftelijke reactie over de spoorlijn
Utrecht-Arnhem-Duitse grens sturen via het internetadres
www.hsloot.nl

Uw schriftelijke reactie over de A12 Utrecht-Veenendaal kunt
u tot uiterlijk 4 december met vermelding van uw naam en
adres sturen naar:

Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat
A12 Utrecht-Veenendaal
Kneuterdijk 6
2514 EN Den Haag

Als u wilt reageren op beide nota's verzoeken we u expliciet
in uw reactie aan te geven dat het een reactie is op beide
projecten. U kunt uw reactie dan naar één van de beide
adressen sturen.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Inspraakpunt
Verkeer en Waterstaat

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemers: Rijkswaterstaat, Directies Utrecht en Oost-Nederland

Bevoegd gezag: Ministers van Verkeer & Waterstaat en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Besluit: tracébesluit (een bijzonderheid hierbij is dat indien gekozen wordt voor het benutten van de bestaande sporen, hiervoor geen tracébesluit nodig is; de procedure wordt dan gestaakt en de m.e.r. is in feite vrijwillig uitgevoerd)

Categorie Besluit m.e.r.: C2.1

Activiteit: verbetering, eventueel verdubbeling, van de bestaande spoorlijn tussen Utrecht – Arnhem – Duitse grens voor binnenlands verkeer (Rail 21) en hogesnelheidstrein (HST-Oost)

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotities: 7 februari 1997 (traject Utrecht – Arnhem) en 17 september 1997 (traject Arnhem – Duitse grens)

richtlijnenadviezen uitgebracht op: 1 mei 1997 (traject Utrecht – Arnhem) en 21 november 1997 (traject Arnhem – Duitse grens)

richtlijnen vastgesteld: 1 augustus 1997 (traject Utrecht – Arnhem) en 16 februari 1998 (traject Arnhem – Duitse grens)

kennisgeving MER: 6 oktober 2000

toetsingsadvies uitgebracht: 31 januari 2001

Bijzonderheden: Gelet op de complexiteit van het te nemen besluit, dringt de Commissie in haar richtlijnenadvies aan op het hanteren van een duidelijke en navolgbare systematiek bij de ontwikkeling, selectie en rangschikking van vervoer- en lokale alternatieven. Hiervoor doet zij een suggestie waarin te hanteren criteria worden afgeleid uit enerzijds *bestaand beleid en regelgeving* t.a.v. verkeer & vervoer, RO, leefmilieu, ecologie en duurzaamheid, anderzijds de *gestelde verkeer- en milieudoelen*. Aandachtspunten voor de milieueffecten zijn beïnvloeding van natuur door grondwaterstromen en voorkomen van verdere versnippering van natuur.

Verder is het van belang om in het MER een globale beoordeling te geven van alle alternatieven die tot nu toe in beeld zijn geweest, d.w.z. inclusief de alternatieven die in de verkenningsfase zijn afgevallen. Wat betreft tunnels geeft de startnotitie aan dat voordat deze in beeld komen, eerst bezien wordt of problemen met omleidingen opgelost kunnen worden. De Commissie stelt dat beide oplossingen gelijkwaardig afgewogen moeten worden.

De Commissie doet een suggestie voor een werkwijze bij de ontwikkeling van het mma. Hierin wordt eerst per vervoeralternatief een *globaal* mma ontwikkeld. Deze wordt vervolgens nader uitgewerkt op grond van landelijke doelstellingen. Daarna wordt bezien of dit zgn. 'basis-mma' leidt tot lokale knelpunten die niet mitigeerbaar zijn. Zo ja, dan wordt een tweede 'lokaal-mma' ontwikkeld waarin lokale knelpunten met prioriteit worden opgelost.

De richtlijnen nemen het advies integraal over, met uitzondering van de suggestie voor het mma: alleen een landelijk mma hoeft te worden uitgewerkt.

Tijdens de toetsing constateert de Commissie dat de vastgestelde richtlijnen geen relevant toetsingskader meer vormen, omdat het voornemen belangrijk is bijgesteld. Waar eerst sprake was van het aanleggen en inpassen van twee extra sporen, is het voornemen nu om de bestaande twee sporen te benutten. Het MER is daarop herschreven. Daarom formuleert de Commissie in haar advies een nieuw toetsingskader: het MER moet onderbouwen welke

vervoersvraag in de toekomst verwacht wordt; of deze capaciteit, behalve door extra sporen, ook kan worden geboden door benutten; welke van deze twee opties het beste scoort uit milieuoogpunt; welke maatregelen nodig zijn om 200 kilometer per uur te kunnen rijden op de bestaande twee sporen en welke maatregelen bij benutten nodig zijn om geluidhinder en ecologische barrièrewerking te voorkomen of op te lossen. De Commissie heeft niet getoetst of het MER de aanleg en inpassing van twee extra sporen kan onderbouwen, omdat dat nu niet aan de orde is. Indien dit in de toekomst wel aan de orde zou komen, moet een aanvullende m.e.r. worden doorlopen.

De Commissie constateert in haar toetsingsadvies dat het MER voldoende informatie geeft om de vragen in het toetsingskader te kunnen beantwoorden, zij het dat veel van de informatie in achtergronddocumenten staat en niet in het Hoofdrapport. Een essentiële tekortkoming is het ontbreken van een samenvatting. De Commissie raadt aan deze alsnog op te stellen, met een betere samenvatting van de informatie in de achtergronddocumenten. Ook doet de Commissie een aantal aanbevelingen voor verbetering van de informatie, die in de op te stellen samenvatting meegenomen kunnen worden. De Commissie raadt aan het Richtsnoer aanvullingen te volgen, dat wil zeggen de (uitgebreide) samenvatting te publiceren, waarna aanvullende inspraak en toetsing van de aanvullende informatie.

Nieuw is dat voor dit project ook een maatschappelijke kosten-batenanalyse (mkba) is opgesteld. Het m.e.r. heeft een belangrijke functie voor deze mkba als leverancier van de milieu-informatie. De Commissie heeft getoetst of uitgangspunten, onderzochte alternatieven en gebruikte milieu-informatie in mkba en MER overeenstemmen. De resultaten van deze toetsing staan in een apart hoofdstuk van het toetsingsadvies. In dit hoofdstuk doet de Commissie ook aanbevelingen voor optimale afstemming van mkba en m.e.r. bij toekomstige projecten.

Samenstelling van de werkgroep:

prof.dr.ir. J.F. Agema
drs. G.J. Baaijens
ir. H. Goossens
ir. P. Janse (alleen toetsingsfase)
drs. R.J. Jonker (alleen richtlijnenfase)
ir. W.H.A.M. Keijsers
dr. K. Leidelmeijer (alleen toetsingsfase)
ir. J. Termorshuizen
drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)
dr. N. Verster (alleen toetsingsfase)

Secretaris van de werkgroep: drs. R.A.A. Verheem (richtlijnenfase traject Utrecht – Arnhem en toetsing gehele traject); drs. S.A.A. Morel (richtlijnenfase traject Arnhem – Duitse grens).

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen betreffende A12 Utrecht – Veenendaal en Spoorlijn Utrecht – Arnhem – Duitse Grens

- 1 H.H.F. Wijffels, MAARN
- 2 J.W. Bakker, EDE GLD
- 3 H.G. Starink, ARNHEM
- 4 M. Sturkenboom, MONTFOORT
- 5 H.E. Slomp, WOUDENBERG
- 6 A. Schenkel, EDE GLD
- 7 E. van der Wart, ARNHEM
- 8 E. Breman, EDE GLD
- 9 H.C. Gerversman, UTRECHT
- 10 J. Brunekreeft, EDE GLD
- 11 B. Dolman, EDE GLD
- 12 A. ten Klooster en mevrouw V. ten Klooster-Kronenberg, EDE GLD
- 13 J.A. Boersma, DORDRECHT
- 14 R.M. van der Plas, AMSTERDAM ZUIDOOST
- 15 A.G.G. Kok, EDE GLD
- 16 Nijman & van Essel Organisatie-adviseurs, BENNEKOM
- 17 A.J. Vermeulen, VOORBURG
- 18 prof. dr. ir. G. Hamming, RENKUM
- 19 K. de Koning, ZEVENAAR
- 20 J.W. Seuters en mevrouw G.G. Seuters-Ellis, WOLFHEZE
- 21 W.J.A.M. Scheepers, ZEVENAAR
- 22 S. Gorter, ZEVENAAR
- 23 Th.J. Keultjes, ZEVENAAR
- 24 H. Beekhuis, OOSTERBEEK
- 25 Ede's Bedrijfs Contact, EDE GLD
- 26 Cornelissen, ZEVENAAR (+ 7 eensluitende reacties)
- 27 G.E.J. Meeuwissen, WESTERVOORT
- 28 J.F.A. Castelijns, ZEVENAAR
- 29 N.A. Frankenmolen, EDE GLD
- 30 I.F.A.M. Ostendorf, ARNHEM
- 31 dhr. J.C. Hartingsveldt, EDE GLD
- 32 J. van Laar, DOORN
- 33 P.G.W.M. Genevace en mevrouw J.M.Th. Genevace-Jagers, WOLFHEZE
- 34 S.M. Brandligt, DRIEBERGEN RYSENB
- 35 T. Wissenburg, DRIEBERGEN RYSENB
- 36 M. Heitmeijer en mevrouw M. van Peurseem, EDE GLD
- 37 A.H. Hamel, EDE GLD
- 38 Wonen Werken Wolfheze, WOLFHEZE
- 39 dhr. ing. H.C.M. Burgers, EDE GLD
- 40 G. de Gunst,
- 41 K.G.W.M. Dinger,
- 42 Milieudefensiegroep Maarn, Amerongen, Leersum, Doorn en Driebergen
- 43 Werkgroep Klinkenbergerweg, EDE GLD
- 44 J. Susijn, MAARN
- 45 dr. F.C. de Waal, MAARN
- 46 J.Th. Knoll, BENNEKOM
- 47 J. Jonkers, ZUIDLAREN
- 48 J.C. Kramers, ZEIST
- 49 R.M. Ulmann, WOLFHEZE
- 50 ir. B. Buining, EDE GLD
- 51 M. de Jong, EDE GLD
- 52 H.J.P.M. Burg-Gulickx, ARNHEM
- 53 C.F. Vermeer, MAARN

54 M.J. Hoveling, EDE GLD
55 H.P. ter Meulen, WOLFHEZE
56 P.E.S. Wintermans, EDE GLD
57 A.W. Breedijk, RENSWOUDE
58 H.R.J. Jansen, EDE GLD
59 J.M. Zephat, EDE GLD
60 J.A.M.H Brenner, EDE GLD
61 G.C. van Gent, EDE GLD
62 C.G. Klaassen, EDE GLD
63 fam. Kortekaas, EDE GLD
64 M. Rozdeiczner, BENNEKOM
65 A.R. den Dulk, BENNEKOM
66 J. Kaper en L.I. Kaper-de Weerd, EDE GLD
67 A.C. Baas, EDE GLD
68 J.W. Appelo, EDE GLD
69 A.F. Koster, EDE GLD
70 A.C. Kreyns-Geurtsen, EDE GLD
71 F.G.G. Cozijnsen, EDE GLD
72 J.A.J. van Gerwen, EDE GLD
73 G.M. Vermeer, EDE GLD
74 C.J. van der Post, BENNEKOM
75 R.H. Rijntalder, EDE GLD
76 A.P. de Jonge, EDE GLD
77 M.G.C. Vermeulen, EDE GLD
78 N. Rikken-Bekker, EDE GLD
79 A. van Ginkel, EDE GLD
80 J.J. Vos en G. Looijenga, BENNEKOM
81 H. Bouwma, EDE GLD
82 D. Breukers en J.v/d Weerd, EDE GLD
83 J. Felix, EDE GLD
84 fam. H. Melgers, EDE GLD
85 P. Muller, EDE GLD
86 M.J. Claessens, EDE GLD
87 B. Dolman-Zwaan, EDE GLD
88 E. Blufpand, EDE GLD
89 J. en L. de Vries, EDE GLD
90 fam. v/d Weele, EDE GLD
91 fam. J.M. Waaijbergen, EDE GLD
92 G. Kok, EDE GLD
93 L.J.A.E. Teggeman, EDE GLD
94 S. v/d Werf, EDE GLD
95 F. Holierhoek, EDE GLD
96 J.N. Toet en J.A. Toet-van Goot, EDE GLD
97 J. v/d Top, EDE GLD
98 K. Wijnen, EDE GLD
99 Folmer, EDE GLD
100 ir. R.H. Pitlo, BENNEKOM
101 D. Nauta, LUNTEREN
102 H.A. van Leeuwen, EDE GLD
103 J.J. Middendorp, EDE GLD
104 C.H. Bax, EDE GLD
105 R. Bakker, EDE GLD
106 B. van Aggelen, EDE GLD
107 J. Dekens, EDE GLD
108 E. Hendrik-Dijkstra, EDE GLD
109 J. Eversen, EDE GLD
110 P.H. Velthuizen, EDE GLD
111 R. Bekendam, BENNEKOM
112 D. Eeken, EDE GLD

- 113 fam. P. Oosterveld, BENNEKOM
114 P. Boele-Klomp, EDE GLD
115 S.J. van der Pol, EDE GLD
116 W. en M. Houtman, EDE GLD
117 H. Korteweg-Timmerman, EDE GLD
118 drs. J. Meijer, EDE GLD
119 M.J. van de Velde, EDE GLD
120 H. Abbink, EDE GLD
121 F. A'Campo, EDE GLD
122 P. Nijenhuis, EDE GLD
123 ir. A.L. van den Berk, EDE GLD
124 G.R. Peters, EDE GLD
125 A.J. van Vliet, EDE GLD
126 H. van der Meijden, EDE GLD
127 W.E. Alferink, EDE GLD
128 I. Wolters, EDE GLD
129 H. Prinsze, EDE GLD
130 C.E. Barten, EDE GLD
131 G. Kappers, EDE GLD
132 M. van den Heuvel, EDE GLD
133 A.J. Meijer, EDE GLD
134 A.C. van Egdom, EDE GLD
135 D. ter Stege, EDE GLD
136 N. van den Berg, EDE GLD
137 A.E. de Rooij, EDE GLD
138 G. de Rooij, EDE GLD
139 C. van der Perk, EDE GLD
140 J. Klok, EDE GLD
141 A.J.J. Buitendam, EDE GLD
142 A.M.J. Buitendam, EDE GLD
143 M. Broeren, BENNEKOM
144 L.C. Stolk, EDE GLD
145 P. Rijnierse, EDE GLD
146 E. van Elderen, BENNEKOM
147 A. Leusink-Mors, EDE GLD
148 G.F. Hagen, EDE GLD
149 M. Timmerman, EDE GLD
150 B. Popkema, EDE GLD
151 J. Schroten, EDE GLD
152 dr. H. Vergunst, BENNEKOM
153 T. Olthof, EDE GLD
154 M. Koning-Eijkelenkamp, EDE GLD
155 drs. J.J. van den Berg en echtgenote, EDE GLD
156 L.J. van Wingerden, BENNEKOM
157 B Strandstra, EDE GLD
158 D. Haze, EDE GLD
159 M. Ruwaard, EDE GLD
160 C. Hoogendijk, EDE GLD
161 S. van Dooren, EDE GLD
162 K. Uiterwijk, BENNEKOM
163 M. Hoogerwerf, BENNEKOM
164 W.C. Willemsen, EDE GLD
165 B.J. Sustronk, EDE GLD
166 ing. H.C. Saaltink, EDE GLD
167 E.J. Groeneveld, LUNTEREN
168 S.L. Schmikli, EDE GLD
169 P.J.M. Groeneveld, EDE GLD
170 G.A. de Wildt, EDE GLD
171 R. Nederhof-Maris, EDE GLD

172 S.G.J. Brefeld, EDE GLD
173 J. van Vuure, EDE GLD
174 E. Nab, EDE GLD
175 L. van Doodewaard, EDE GLD
176 H.J. de Ruitter, EDE GLD
177 B. Hulstein, EDE GLD
178 R.A. Slikker, LUNTEREN
179 R. Geurink, LUNTEREN
180 B.J. Hek-Legters, WEKEROM
181 E. Swarts, EDE GLD
182 A. van Engelenhoven, EDE GLD
183 W. van Laan, EDE GLD
184 J. van Tuin, EDE GLD
185 drs. E. van Luyn, EDE GLD
186 ir. M.G. Bakker, EDE GLD
187 L. v/d Bolenkamp, EDE GLD
188 J. van Spanje, EDE GLD
189 R.L. Veldman, EDE GLD
190 F. Appel, EDE GLD
191 J.J.P. van Ree, EDE GLD
192 T. van Ree, EDE GLD
193 E. Scholtes, BENNEKOM
194 M. Hendriks, EDE GLD
195 mr. A.M.Th. Vreman, EDE GLD
196 M. Florissen, EDE GLD
197 A.P. Roseboom, EDE GLD (+ 23 eensluitende reacties)
198 ing. P.C. Groenewegen, GROESSEN
199 C.M. Ale-Rietveld, EDE GLD
200 G. Kamphuis, EDE GLD
201 C.J. Korf, EDE GLD
202 E.J. Pol, EDE GLD
203 C. Heij, EDE GLD
204 A. Heij, EDE GLD
205 A. v/d Vegt, EDE GLD
206 M. Lauwaars, BENNEKOM
207 A. Bouma, EDE GLD
208 E. Breman, EDE GLD
209 A. de Leijster, EDE GLD
210 N. Heidema-Spreij, EDE GLD
211 J.H.H. Wilkes, EDE GLD
212 P.A. Ligteringen, BENNEKOM
213 dr. M.J. Paul, EDE GLD
214 S.J.J. Lips, BENNEKOM
215 drs. Naerebout-Mijsberg, BENNEKOM
216 W. v/d Hoeve, EDE GLD
217 S.L. de Haan, BENNEKOM
218 A.C.L. Baggel, EDE GLD
219 E. v/d Waal, EDE GLD
220 I. Bouma, EDE GLD
221 E.F.A.A. Donker, EDE GLD
222 P. Talma, EDE GLD
223 J. van Voorst en E. Vonk, EDE GLD
224 L.P. van Nuffelen-Brouwer, EDE GLD
225 M. Tolhuisen, EDE GLD
226 fam. R. van Putten, EDE GLD
227 J. Kwakernaak, EDE GLD
228 P.A. Potter, EDE GLD
229 M. Verwer, BENNEKOM
230 J.J.H.G. van Driel, EDE GLD

231 J.C. Vrind, EDE GLD
232 A.P. Nijhof, EDE GLD
233 J.A. Wolters, EDE GLD
234 J.C. van 't Hof, EDE GLD
235 G. Gelderman, LUNTEREN
236 J. en G. van Markesteijn, EDE GLD
237 fam. P. en A. v/d Hulst, EDE GLD
238 P. Kleinendorst, EDE GLD
239 A.M. Hoogendoorn, EDE GLD
240 H. Lenters, EDE GLD
241 R.M. van der Stroom, EDE GLD
242 C.A. Plomp, BENNEKOM
243 K. Riteco-Kop, EDE GLD
244 H.B. ten Klooster, EDE GLD
245 M. Lansing, EDE GLD
246 H. de Roode, EDE GLD
247 J.J. Meurs, EDE GLD
248 J.M. Scheffers, EDE GLD
249 G.J.M. Jansen, EDE GLD
250 Dorpsraad Ooij, ZEVENAAR
251 C.V. de Nooy, EDE GLD
252 R.J.G. de Boer, EDE GLD
253 A. Elings, EDE GLD
254 fam. P. Hoorn, EDE GLD
255 M.L. Peeters, EDE GLD
256 F. Bron, EDE GLD
257 ir. M.J.J. Sinke, BENNEKOM
258 J. Schaafsma, EDE GLD
259 A.E.M. van Steenbergen, BENNEKOM
260 E.A.J. Mook en M.J. Mook-Regelink, EDE GLD
261 C. Pak, EDE GLD
262 A.C.M. Weener, EDE GLD
263 C. de Haan, EDE GLD
264 N.J. Baden, EDE GLD
265 A. Kübler, EDE GLD
266 C.B. de Ruiter, EDE GLD
267 ir. P. Zwaginga, EDE GLD
268 L. Rippen, EDE GLD
269 P.A. Kruijt, EDE GLD
270 T.C. Lammers, BENNEKOM
271 J.G. Siebelink en G.H. Siebelink-v/d Haas, EDE GLD
272 mw. A.M. Sanderse-Schaap, WOLFHEZE
273 G.J. Calis, WOLFHEZE
274 Recreatiecentrum De Maarnse Berg, DOORN
275 W.G.M. Jansen, EDE GLD
276 P. Versteeg, MAARSBERGEN
277 C. Groot, MAARN
278 T. van Harn, EDE GLD
279 G. Holland en I. Scholte, EDE GLD
280 J. Voskuil-Kamper, EDE GLD
281 A. ten Hoedt-van Eck, EDE GLD
282 J. Elferdink, EDE GLD
283 E.H. Overdijkink-Hoeks, EDE GLD
284 A. Mulder-Prinsen, EDE GLD
285 A. Pol, EDE GLD
286 G. de Rooy, EDE GLD
287 L.A. Voskuilen, EDE GLD
288 J.D. de Vries, EDE GLD
289 J. Breimer, EDE GLD

- 290 A.M. van Doorn-Bot, EDE GLD
291 S. van Doom, EDE GLD
292 O.P. van Echtelt, BUNNIK
293 ir. J.J. Lavell, OOSTERBEEK
294 A.G. Been, EDE GLD
295 P. en E. van den Hoven, EDE GLD
296 E.P. Borgers, WEKEROM
297 A.M.E. Palm-den Engelsman, EDE GLD
298 fam. B. Wiggerman, EDE GLD
299 dhr. fam. Kollee-Kraaij, EDE GLD
300 H.A.W. Kropman, EDE GLD
301 J.W. Gerritsen, EDE GLD
302 K. Klootwijk, EDE GLD
303 fam. Boon, EDE GLD
304 M. Rozeboom en A. Rozeboom-de Regt, BENNEKOM
305 fam. A. Klok, EDE GLD
306 W.L. Zweekhorst-v/d Vooren, BENNEKOM
307 C.J. Deij, EDE GLD
308 A. v/d Brink, EDE GLD
309 A.J. Vos en H.R. Kolmschate, ZEVENAAR
310 D.J. Stip, EDE GLD
311 F. Fokkert, EDE GLD
312 C.A. van Leeuwen, EDE GLD
313 fam. van der Velden, OOSTERBEEK
314 Naam en adres onbekend, ZEVENAAR
315 T. Hasselaar, EDE GLD
316 ir. D.G.J. Janssen, EDE GLD
317 C. van Burgsteden, LUNTEREN
318 J.A. Koops, EDE GLD
319 J.C. Oudshoorn, EDE GLD
320 G. Kooij, EDE GLD
321 A. Verhage-Kempers, EDE GLD
322 M.A. Schaap, EDE GLD
323 G.A.Y. van Ginkel, EDE GLD
324 J.J. Wessels, EDE GLD
325 E. Schuurman, EDE GLD
326 C.J. Dijkstra, EDERVEEN
327 P.J.M. Groen, EDE GLD
328 P.B.M. Bolwerk, LUNTEREN
329 H. v/d Hart, EDE GLD
330 G. Reytenbagh, EDE GLD
331 J.P. Vermeir, EDE GLD
332 H.T.R. Jongsma, LUNTEREN
333 J.H.A. Bos, EDE GLD
334 H. Saelman, EDE GLD
335 G.W.P.G. baron van der Feltz, WESTERVOORT
336 Ing. H.A. Muller, MAARN. Mede namens: Ir. H.C.D. Nieuwland
337 E. Lubbers, DOORN
338 F.H.B. Snel en H.J. Snel-Pieterse, MAARN
339 A. Koppenaal-de Knijff, MAARN
340 A.F. Bronkhorst, DOORN
341 L. Molenbroek, MAARN
342 J. Voskamp, MAARN
343 J. Dirker, MAARN
344 F.W. Hogenbirk, MAARN
345 fam. v/d Heuvel, LEERSUM
346 A.D.M. van Tilborg, MAARN
347 J.G. van der Saag-Sylva, MAARN
348 J.C. van Droffelaar, MAARN

349 S. van der Zee en H. Coenders, MAARN
350 fam. J.F.M. Rutten, MAARN
351 J. de Beurs, MAARN
352 W. van Oostveen, MAARN
353 G.A. van Tricht, LANGBROEK
354 C.A. Bleyerveld, MAARN
355 H. Schepers, MAARN
356 E.D. Snoek, MAARN
357 fam. Pierik, MAARN
358 J. Spilker, MAARN
359 N.C. Janssen, MAARN
360 J. Adams, MAARN
361 G. Heerink, MAARN
362 E. Langenberg, MAARN
363 H.W. Hulsen, MAARN
364 P. Visser, MAARN
365 H. Dijkman, LEERSUM
366 T.E. Muschter, MAARN
367 Bergmans, MAARN
368 R. van Bennekom, MAARN
369 M. Sukkel, MAARN
370 Ch.J. Goes, MAARN
371 J.P. Kam, MAARN
372 M.C. Broerse, DOORN
373 E.C.J. Jacobson-van Leeuwen, MAARN
374 G.C. de Brey, MAARN
375 C. van Wolfswinkel, MAARSBERGEN
376 C. Talitsch, DOORN
377 I IJkel, MAARN
378 C. Chevalier, MAARN
379 J.M. Krijger, MAARN
380 fam. T.M.M. Harmsze, MAARN
381 M.P. Verbeek, MAARSBERGEN
382 P. Verhave, MAARN
383 H.D. Taken, MAARN
384 T. Dopper, AMERONGEN
385 J.Ch.M. Jorna, ODYK
386 J. Jong, MAARN
387 R.A. de Waard, MAARSBERGEN
388 J. de Bock, MAARN
389 P. Lalkens, MAARSBERGEN
390 drs. M. Verhaar, DOORN
391 C.O. Deinum-Bakker, MAARN
392 H.J. Somsen, MAARN
393 fam. Heemskerk, MAARN
394 L.A. Koning-von Oven, MAARN
395 S.L. Scherpenzeel, MAARN
396 mr. J.F.B. van Hasselt, MAARN
397 R. van der Horst, MAARN
398 A.M. van der Velden, MAARSBERGEN
399 G.M.G. Koppert, MAARN
400 M. Roorda, MAARN
401 E.I. Jongsma, MAARN
402 A. Medema-Dekker, MAARN
403 J.R. Zijlstra, MAARN
404 P.H.P. Naastepad, MAARN
405 U. Scholten, MAARN
406 ~~M.S. van Laaren, MAARN~~
407 J. Nooteboom, MAARN

408 B. Alblas en J. Postma, MAARN
409 E. Janssen, MAARN
410 J.B. de Rooij, MAARN
411 Volker Stevin Systems bv, ZEIST
412 Regionale Brandweer West-Veluwe/Vallei, EDE GLD
413 J. Smits, EDE GLD
414 ing. G. Kaat, EDE GLD
415 M. Fokkert, EDE GLD
416 L. Fokkert, EDE GLD
417 J.B. Annevelink, EDE GLD
418 R. Fokkert, EDE GLD
419 F. Fokkert, EDE GLD
420 S.C. Lannoye, EDE GLD
421 A. Bouma, EDE GLD
422 M. Bouma-Dekker, EDE GLD
423 A. Bouma, EDE GLD
424 R. Bouma, EDE GLD
425 M.H.J. Beaujean, EDE GLD
426 A. Pleket, EDE GLD
427 D.J. Stellingwerf, EDE GLD
428 J.P. Schoonderbeek, EDE GLD
429 J.M.A. Even, EDE GLD
430 C. Dronkers-Landman, EDE GLD
431 H. van Holland, EDE GLD
432 C. en J. de Vos, EDE GLD
433 E. Bekar, EDE GLD
434 drs. A.P. Schol, EDE GLD
435 Werkgroep Emmalaan/Tooroplaan, EDE GLD
436 J.P. van den Bercken, MAARN
437 P.J.W. Stoffel, EDE GLD
438 A.M. van der Linde, EDE GLD
439 Teunesen en Wolberts, EDE GLD
440 drs. G.J.H. Rijkenbarg, EDE GLD
441 H. Kreek, EDE GLD
442 V. v/d Moolen, EDE GLD
443 R.-J. Pijper, EDE GLD
444 J.M.E. Geenen, EDE GLD
445 A. Rookus, EDE GLD
446 W. Sterkenburg, BENNEKOM
447 H.H. Reus-Wolst, EDE GLD
448 P. van den Bosch, EDE GLD
449 A.S.P. de Graaf, EDE GLD
450 J.P. Bosch, EDE GLD
451 W. Koopmans, EDE GLD
452 H.E. Braam, EDE GLD
453 fam. Melissen, EDE GLD
454 J.R. Steinman, EDE GLD
455 P. Peeters, EDE GLD
456 I. Meijer, EDE GLD
457 J. Pol, EDE GLD
458 M. de Graaf, EDE GLD
459 W. Wegman, EDE GLD
460 fam. Maijer, EDE GLD
461 M.D. van de Haar, EDE GLD
462 M. Huidinks, LUNTEREN
463 B.F. Tans, EDE GLD
464 C.C. van der Woude, EDE GLD
~~465 M. Mulder, BENNEKOM~~
466 A.R. Cremers, EDE GLD

467 C.M.A. Dorresteyn, WERKHOVEN
468 C. van Grootveld, OVERBERG
469 C.H. Buursma, MAARN
470 P. Zijde en M. Zijde-v/d Bergh, MAARN
471 H. Verbeek, DOORN
472 F.H.M.J. Receveur en A.H. Goesten, MAARN
473 D.J. Bode, MAARSBERGEN
474 L.M. Hensing, MAARN
475 H. Gast, MAARN
476 H.A. Das en T. Das-Vermeulen, MAARN
477 E.H. de Groot-Berlijn, MAARN
478 J.H. Valkenburg, MAARN
479 M. Duitscher, MAARN
480 P. Kooi en A.H. Kok, MAARN
481 A. en M. van der Gaag, MAARSBERGEN
482 W. Geitenbroek, MAARN
483 J.J. van den Engel-Schalkwijk, MAARN
484 E. van Essen, MAARN
485 L.G. Landkroon, MAARN
486 N. ten Brink, MAARN
487 fam. J.G. van Laaren, MAARN
488 J.A. Kneijens, MAARN
489 J. Mos, MAARN
490 fam. van Rhenen, MAARSBERGEN
491 R.G. Verberne, MAARN
492 mr. A.M. Melsert, MAARN
493 G.A. Wagenaar, MAARN
494 W.J. Reinders, MAARN
495 N. Hensems, MAARN
496 J.C. van Rheenen, MAARN
497 J. Mooy, MAARN
498 J.T.M. Houweling, EDE GLD
499 C. de Rijk, EDE GLD
500 C.J.D. Roest, EDE GLD
501 B. de Ruitter, EDE GLD
502 M. Modderkolk, EDE GLD
503 E. Modderkolk, EDE GLD
504 H.H. Rietman, EDE GLD
505 Maatschap Nertsfarm Hesska Mink, ZEIST
506 Chr.J. Rensink, ODYK
507 A.E. Dinger, LUNTEREN
508 R. van Otterdijk, BUNNIK
509 J.W. Noordenbos, ODYK
510 fam. J. van Haaren, BUNNIK
511 G. van Ginkel, OVERBERG (+ 11 eensluitende reacties)
512 drs.ing. R. Stiefelhagen, MAARSBERGEN
513 Endert, MAARN
514 C.D. Lerk-van Leeuwen, MAARN
515 C.M. Moesbergen, MAARN
516 Schriemer, MAARN
517 G.R. Kool, EDE GLD
518 G.E. Korte, MAARSBERGEN
519 G.F. Beuks, MAARSBERGEN
520 H. Vink, MAARN
521 E. Vink, MAARN
522 M.G. Hanenberh-Bax, MAARN
523 J.H. Kooij, MAARN
524 fam. de Vroe en Gravendeel, MAARN
525 L.G. Alberts, MAARN

---

526 W.J. Uhl, EDE GLD
527 C.F.W. v/d Weijden, EDE GLD
528 C. van Wanrooij, EDE GLD
529 H., E., R., J. en K. Brandt, EDE GLD
530 R. Hof, EDE GLD
531 R.M. Middel en A.S. Manneke, BUNNIK
532 G.J. Meppelink, BUNNIK
533 M. Muts, BUNNIK
534 G. Veldman-Lap, MAARN
535 D. van den Berg, MAARN
536 L. van Munster, MAARN
537 mw. M. Oldenhof, MAARN
538 M. en B. Dhaeze, MAARN
539 C.G. Lokhorst, MAARSBERGEN
540 J.D.J. van Dijk-van Vleuten, DOORN
541 J. Laan, MAARN
542 A. de Vuijst, MAARN
543 C. de Groot-Scherpenhuyzen, MAARN
544 G. Blaauwendraad, MAARSBERGEN
545 M.H. Goffree-Roelofs, MAARN
546 A. en T. van Son-van boort, MAARSBERGEN
547 W.J. Hamersma, MAARN
548 T.J.A. Lettinga, MAARN
549 J.H. Freriks, WOLFHEZE
550 I.G. van Laaren, MAARN
551 T. Simons-Lignian, MAARN
552 drs. A.E. Zwart, MAARSBERGEN
553 A.A. Smit-Vriend, WOLFHEZE
554 G.J.L. Calis-Saalbrink, WOLFHEZE
555 G. van Houten, WOLFHEZE
556 A.F. Wischman, WOLFHEZE
557 mr. H. Schepers, MAARN
558 A.H. Alberts, MAARN (+ 2 eensluitende reacties)
559 fam. J.P. ter Maaten, OVERBERG
560 H. Vreman, EDE GLD
561 J.M. Meijer, VEENENDAAL
562 Bedrijvenkring Veenendaal, VEENENDAAL
563 O. van Echtelt, BUNNIK
564 Huurdersbond Ede e.o., EDE GLD
565 Sweers-Peeters, ZEVENAAR
566 A.F. v/d Gaag-Buit, WOLFHEZE
567 H.B.J. Wolters, ZEVENAAR
568 Gewestelijke Land- en Tuinbouw Organisatie, DEVENTER
569 Quintessens procesmanagement bv, namens NOC*NSF/Nationaal Sport Centrum
Papendal, KAMPEN
570 P.C.J. Alewijnse, WESTERVOORT
571 F. van Duuren, WOLFHEZE
572 J.J.L. van Waalwijk van Doorn, WOLFHEZE
573 Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Wageningen e.o.,
BENNEKOM
574 ir. P.A. Leupen, WOLFHEZE
575 B.Th. Eendebak, OOSTERBEEK
576 C. van der Waal van Dijk, ZEVENAAR
577 R. Postma, EDE GLD
578 J. Sterk, EDE GLD
579 W. Steenge, EDE GLD
580 fam. A. Bloemendal, MAARSBERGEN
581 fam. J. Terpstra, MAARN
582 A.M. Buchener, MAARN

44

583 L.M. Kam-van der Plas, MAARN
584 C.H. van Leeuwen, LEERSUM
585 C. van Ginkel, OVERBERG
586 E. Bakker, RENSWOUDE
587 E. de Greef-v/d Iee, OVERBERG
588 drs. N. de Vries, BUNNIK. Mede namens: drs. E.J.M. Weersink
589 J.H.M. de Haas, BUNNIK (+ 400 eensluitende reacties)
590 van Nie, BUNNIK
591 H.A. van de Hoef, BUNNIK
592 H.H. Castelijns, BUNNIK
593 Bewoners Koningin Emmastraat 44, 46 en 48, BUNNIK
594 J.A. van der Veldt, BUNNIK
595 Kuijpers, EDE GLD
596 C.T.J. van der Schouw, EDE GLD
597 A.W. Hoogveldt, EDE GLD
598 M.H. Verschoor-Remerie, EDE GLD
599 M. Verschoor, EDE GLD
600 C.M.J. van de Meene, DE KLOMP. Mede namens: H.P.C.M. van de Meene
601 J.A. Huissoon, GROESSEN
602 L.J. Schraauwers, BUNNIK. Mede namens: B.M.Ph. Puylaert
603 fam. van Pelk, MAARN
604 A.P. Klootwijk, MAARN
605 J.W. Gombert, MAARN
606 ing. J.A. Bak, WAGENINGEN
607 ing. J.A. Bak, WAGENINGEN
608 H. de Zeeuw, EDE GLD
609 G.J. van Prooijen, EDE GLD
610 W. Rijkens, EDE GLD
611 J. van den Top, ELST GLD
612 M. Lerk, MAARN
613 P. Rodenburg, MAARN
614 H. Meesters, BUNNIK
615 ing. C. van Rij, WOLFHEZE
616 R.P. Stolk, BUNNIK
617 A.H.W. van den Dobbelsteen, ARNHEM. Mede namens: fam Roelofsen, Arnhem
618 F.M. de Kraker, OTTERLO
619 T.G.W. Raben, GROESSEN
620 drs. F. Renssen, DRIEBERGEN RYSENB
621 J. Bredius, BUNNIK
622 fam. van der Wijngaart, EDE GLD
623 M. Swierstra, EDE GLD
624 H.A. Borgardijn, EDE GLD
625 C.H. Brummer-Dinger, LUNTEREN
626 R. Bakker, EDE GLD
627 dhr. en mevr. Vink, BENNEKOM
628 D.A. Mouthaan, EDE GLD
629 R. Cats, EDE GLD
630 H. Boers en J.Pol, EDE GLD
631 H.C. Bonhof, WESTERVOORT
632 Stichting Milieuwerkgroepen Ede, EDE GLD
633 Gelderse Roos, Geestelijke Gezondheidszorg, RENKUM
634 T. Mentjox, EDE GLD
635 C. Voorthuysen, WOLFHEZE
636 Belangenvereniging Beatrixpark, EDE GLD
637 Vereniging van Recreatieondernemers Nederland, WOERDEN
638 Woningcorporatie Woonstede, EDE GLD
639 B.J.R. Polak, WOLFHEZE
640 M.Y. van Hasselt-de Beaufort, MAARN
641 T. Berhof-Verweij, MAARN

- 642 J. Berkhof, MAARN
643 J.M. van der Grift, ZEIST
644 C. Breedveld, MAARN
645 Rijksdienst voor de Monumentenzorg, ZEIST
646 Stichting Mooi Stameren, MAARN
647 P.M.H. Niesing, RENSWOUDE
648 Buurtvereniging Klaphek, EDE GLD. Mede namens: Aktiegroep Geluidsoverlast
649 A.H.M. van Oostrem, BUNNIK
650 G. van de Hoogen-van de Worp, BUNNIK
651 E. Schrender, BUNNIK
652 M. Pullens, BUNNIK. Mede namens: M. Oostveen
653 Y. de Wildt, WERKHOVEN
654 A.J.L. la Porte, BUNNIK
655 C. van Beukering, BENNEKOM
656 A. Cappon, BENNEKOM
657 J. v/d Voort, EDE GLD
658 L.G. v/d Bospoort, EDE GLD
659 B. Brouwer, EDE GLD
660 J.M. van der Spek, EDE GLD
661 W. de Nooy-van Nes, EDE GLD
662 J. Kruise, EDE GLD
663 Van Bodegom, EDE GLD
664 G.H. Jensen, EDE GLD
665 W. de Groot, EDE GLD
666 K. v/d Akker, EDE GLD
667 C.P. van Veen, EDE GLD
668 dr. R. Best, WAGENINGEN
669 E.N. van Doorn, MAARSBERGEN
670 H. Berkhoff, MAARSBERGEN
671 C.H. Koning-Willemse, MAARN
672 ing. G.H. Koning, MAARN
673 E.H. Brameijer, MAARN
674 fam. J. Primavera, MAARN
675 M.W.J. Smits-Worst, MAARN
676 dhr. en mevr. Ter Avest, MAARN
677 R.C. Overdijk-Nieuw, MAARSBERGEN
678 P.A.J. van den Berg, MAARN
679 F.D.G. de Glas, BUNNIK. Mede namens: M. Hajer
680 K.M. van der Velde-Menting, BUNNIK
681 J. Veldhuizen, OVERBERG
682 C.W. van Hardeveld, VEENENDAAL
683 C.W. van Hardeveld, VEENENDAAL
684 ir. G.W. van Alphen, LUNTEREN
685 A.G. Balkema-Boomstra, WOLFHEZE
686 Landgoed Maarsbergen, MAARSBERGEN
687 R. Veldman, MAARN
688 H. Hanenbergh, MAARN
689 dhr. M. Westerhof, EDE GLD. Mede namens: mevr. G. Weijman
690 E.M.J.I. Lamers, BUNNIK
691 M.A. van der Wilt, BUNNIK
692 P.C. Moerman, BUNNIK
693 H.J. Mensink, BUNNIK
694 G.J.W. Rotgans, BUNNIK
695 V. van Duin-van Hoek, OVERBERG
696 H. v/d Zandschulp, LEERSUM
697 Vereniging Bewonersbelangen Maarn-Maarsbergen, MAARN
698 Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, SOEST
699 H. Hazeleger, RENSWOUDE
700 Bewonersvereniging Horstlaan, DRIEBERGEN RYSENB

701 ir. H.A. van der Meulen, MAARN
702 drs. A.D. de Stigter-Huising, UTRECHT
703 J. Prins, MAARSBERGEN
704 H. Esselaar, WOLFHEZE
705 M. van Berkel-van Zoeten, WOLFHEZE
706 F.C.J. Koker, RENKUM
707 Natuur- en Milieu-overleg HST-Oost/A12, UTRECHT
708 H. Jansen, EDE GLD
709 fam. A.J. Smilde, EDE GLD
710 J. Teunissen, EDE GLD
711 G. van Kempen, LUNTEREN
712 E. Bel, EDE GLD
713 fam Dijkhorst, MAARN
714 Bunnikse Handel en Industrie Kring, DRIEBERGEN RYSENB
715 NS-Reizigers Materieel en Infrabeleid, UTRECHT
716 Dorpsbelang Wolfheze e.o., WOLFHEZE (+ 5 eensluitende reacties)
717 Schiebelhout-Veenstra, WOLFHEZE
718 F.H.J. Wenting, ZEVENAAR
719 Hendriksen, BABBERICH
720 The Natural Golf Company bv, DOORN
721 J. Peeters, MAARN
722 G.J. van Vulpen, OVERBERG
723 Bewonersvereniging Horstlaan, DRIEBERGEN RYSENB
724 I.V.N. Milieuwerkgroep, afdeling Veenendaal, VEENENDAAL
725 M.A. Heller, EDE GLD
726 Stichting Rechtsbijstand, ZWOLLE
727 Mts Lekkerkerker-Van Doorn, BUNNIK
728 B.P. uit den Bogaard, WOLFHEZE
729 Werkgroep Natuurlijk Zeist-West, ZEIST
730 Werkgroep Natuurlijk Zeist-West, ZEIST
731 Overwater Rentmeesterskantoor BV, Rentmeesters van Landgoed Rijnwijck, STRYEN.
Mede namens: mede-eigenaren Landgoed Rijnwijck
732 Stichting Milieuvrienden Duiven, DUIVEN
733 R.K.G. Fonteijn, RENKUM
734 W.T.H. Willemsen, ZEVENAAR
735 Stichting Paardesport Buiten, BENNEKOM
736 Platform Groene Ruimte Driebergen-Rijsenburg, DRIEBERGEN RYSENB
737 mw. A.C.M. Frederiks, WOLFHEZE. Mede namens: dhr. H.G.J. Beele
738 T. Vonk, RENSWOUDE
739 NSW-landgoed Het Kombos, MAARSBERGEN
740 Vereniging Maarn Maarsbergen Natuurlijk, MAARN
741 Amsterdam Airport Schiphol, LUCHTH SCHIPHOL
742 A. van der Linden, EDE GLD (+173 eensluitende reacties)
743 R. van Vuurde, MAARN
744 A.G. van Zanten, MAARSBERGEN
745 R.H. Dekker, MAARN
746 M.A.J. Oosterwijk, MAARSBERGEN
747 H. Rommers, MAARN
748 E.J. Lokhorst, MAARSBERGEN
749 C.H. van Ravesteijn-Hofman, MAARN
750 A.G. de Fluiter, MAARN
751 B.J. Prins, MAARSBERGEN
752 B. de Bruin, MAARN
753 D. van der Laag, MAARN
754 G.R. van der Voet, MAARN
755 A.H. v/d Wey, MAARN
756 W.Th. Broekema, MAARSBERGEN
757 G.S. Broekema, MAARN
758 L.P.M. Langeveld, EDE GLD

47

759 L. Zandbergen, BENNEKOM
760 A. Bos-Pette, EDE GLD
761 J.R. ten Cate, EDE GLD
762 A.H.D. Swart, EDE GLD
763 Vegter-Blanken, EDE GLD
764 G.O. Overwijk, EDE GLD
765 J. Jonasse, EDE GLD
766 H. Humbert, BENNEKOM
767 H.G. Wilshaus, BUNNIK
768 S.Th. van Diepen, BUNNIK
769 E.C. van Vuurde, BUNNIK
770 J. Linger, BUNNIK
771 P.C. van Groeningen, BUNNIK
772 J.R. Bausch, MAARN
773 G. Bausch, MAARN
774 L. Keijzer, MAARN (+ 43 eensluitende reacties)
775 R.L. van Donkelaar, OVERBERG
776 J. ter Maaten, OVERBERG
777 Van Os, WOUDEBERG
778 G.C. van Egdome, WOUDEBERG
779 M.H.F. Swart, OVERBERG
780 Vloemans, OVERBERG
781 E. Breman, EDE GLD
782 J.P.P. Luttmmer, WOLFHEZE
783 R.M. Ulmann, WOLFHEZE
784 H. Trouwhorst, WOLFHEZE
785 Stichting Milieuzorg Zeist, BOSCH EN DUIN
786 Stichting comite de Haar-Amerongen, RENSWOUDE
787 drs. M.F. Warnaar, MAARN
788 H. Gaykema, VELD GLD
789 A. Gerritse, ROTTERDAM
790 drs. D. Slot, ZEIST
791 Diaconale Raad Samen Op Weg gemeente Wolfheze, WOLFHEZE (+ 1 eensluitende reactie)
792 C.J. Korf de Gidts, EDE GLD
793 W.A. v/d Berg, WOLFHEZE (+ 1 eensluitende reactie)
794 Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek , AMERSFOORT
795 J. Sonneveld, WOLFHEZE
796 E.J. Lokhorst, MAARSBERGEN
797 H. van den Berg, WOLFHEZE
798 Werkgroep Sandwijck, DRIEBERGEN RYSENB
799 ir. J.V. Henselmans, DRIEBERGEN RYSENB
800 Natuur- en Milieu-overleg HST/A12, UTRECHT
801 E. Schreuder, BUNNIK
802 T.A. Jansen, BUNNIK
803 A.F.W. Morselt, ZEIST
804 Vereniging van Eigenaren Voerakker II, EDE GLD
805 J.H.M. Wieman, ODYK
806 Vereniging Reizigers Station Driebergen-Zeist, DRIEBERGEN RYSENB
807 Stichting Werk aan de Linie, Locatie Fort Vechten, BUNNIK
808 mr. A.G. van Malenstein, MAARN
809 A. van Veldhuisen, RENSWOUDE
810 C.G. Hilberdink, BABBERICH
811 R. Versteeg, OVERBERG
812 Landinrichtingscommissie voor de Herinrichting Groenraven-Oost, UTRECHT
813 F. Jongen, GROESSEN
814 Stichting Milieuzorg Zeist, BOSCH EN DUIN
815 ~~GroenLinks Doorn, DOORN~~
816 H. ter Velde, EDE GLD

- 817 P. Stolwijk, BUNNIK
818 Vereniging van huiseigenaren De Gaardstee, BUNNIK
819 W. van Heerdt, RENSWOUDE
820 Bewoners Overleg Verkeer, BUNNIK
821 Regionale Brandweer Utrecht, UTRECHT
822 drs. J. Boersma, BUNNIK
823 Gewestelijke Land- en Tuinbouw Organisatie, WAGENINGEN
824 H.C. van Harten, MAARN
825 C.M.H. Lutgerhorst, ZEVENAAR
826 't Schoutenhuis b.v., namens eigenaar Landgoed Ringpoel, WOUDEBERG
827 n.v. Waterleidingbedrijf Midden-Nederland, UTRECHT
828 De Cruivoort, MAARSBERGEN
829 ing. J.F. Fret, OOSTERBEEK
830 C. Janse, RHEDEN
831 VNO-NCW, S GRAVENHAGE
832 Stichting de Reehorst, DRIEBERGEN RYSENB
833 OASE, UTRECHT
834 ir. J.L. Timmers, ROZENDAAL
835 A. Sanderman, WOLFHEZE
836 J. Veldhuis, EDE GLD
837 W. Kamphuis, WOLFHEZE
838 R.S. de Bruin, MAARN
839 D. van Kuilenburg, LEERSUM
840 H. Stoel, MAARN
841 S. Jansen, ELST UT
842 C. Boer, MAARTENSDYK
843 ir. J.A. Wormgoor, ZEVENAAR
844 A. Hoegen, WESTERVOORT
845 Wijkcomite Hamersestraat, Willebrorduslaan, Werenfriduslaan,
Ludgerus/Dominicus- en Anfriedlaan en Noordelijke Parallelweg, WESTERVOORT
846 Cliëntenraad de Gelderse Roos, afdeling Wolfheze, RENKUM
847 M.P.C. van Eijk, RENSWOUDE
848 A.G. van den Brink-Vierwinden, OVERBERG
849 E.J. Groothuis, OVERBERG
850 J. Dumes, ZEIST
851 F.A. Imminkhuizen-Van Vlastuin, MAARSBERGEN
852 Camping De Batterijen, RENSWOUDE
853 Vogelwacht Utrecht, LEUSDEN
854 Vogelwacht Utrecht, LEUSDEN
855 WVM Gelderse Vallei, APELDOORN
856 Vereniging Reizigers Openbaar Vervoer, ROVER, AMERSFOORT
857 ANWB, S GRAVENHAGE
858 drs. G. Avelingh, DRIEBERGEN RYSENB
859 H.E.A. Huizenga, MAARN
860 Heijltjes, BABBERICH
861 Kamer van Koophandel Utrecht, UTRECHT
862 Kamer van Koophandel Utrecht, UTRECHT
863 Buurt- en belangenvereniging De Engboogerd, BUNNIK
864 Elderman & Geerts advocaten, namens Tuincentrum Abbing b.v. te Zeist, UTRECHT
865 R.M. Ulmann, WOLFHEZE
866 S.G. v/d Vendel, RENSWOUDE
867 H.A. Kraan, MAARN
868 ir. W. Bos, ZOETERMEER
869 Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Mede namens: mevr. I.
Reuselaars
870 mw. G.F. Boderie-Liedmeyer, MAARN (+ 80 eensluitende reacties)
871 dhr. en mevr. A.P. Davidse-Scholte, WOLFHEZE (+ 274 eensluitende reacties)
872 J.C.W. de Jong, BUNNIK
873 S.L. Plattescherre, BUNNIK
-

874 B. Groenendijk, BUNNIK
875 W. van Hazendonk, BUNNIK
876 H.M. v/d Boogaard, BUNNIK
877 dhr. J. Leewis en mevr. Leewis-van Assen, ODYK
878 A.M. Kapteijn, ODYK
879 W.M.J. van der Velden, BUNNIK
880 H. van Streijl, BUNNIK
881 M.M. van Daatselaar, ODYK
882 J.H.M. Eppink, BUNNIK
883 Lam, WERKHOVEN
884 J.M.Th. Remmers, BUNNIK
885 ir. P.P. van Beek, BUNNIK
886 W.F. Nieuwenhuizen, BUNNIK
887 M. Hoogmoed, BUNNIK
888 P.C.J. Beemer, ODYK
889 J. van Mil, BUNNIK
890 J. van Amersfoort, ODYK
891 Th.J. den Bruinen, ODYK
892 C. Heijmerink-Reith, BUNNIK
893 W. Kruyt, BUNNIK
894 Th.M. Hijman, BUNNIK
895 J.E. de Wit, BUNNIK
896 E. Miltenburg, BUNNIK
897 C. van der Horst, BUNNIK
898 C.J.A. Kavelaars, BUNNIK
899 drs. S. Smaal, BUNNIK
900 W.J. Schrader, BUNNIK
901 M. Hoijer, BUNNIK
902 J.M. Pater, BUNNIK
903 M. Pors, BUNNIK
904 G.M. van der Wilk, BUNNIK
905 Bewoners Koningsweg/Koningslaan, UTRECHT
906 W.D. Snellenberg, ODYK
907 J.B. Kempers en echtgenote, BUNNIK
908 L.Z. de Liefde, BUNNIK
909 W.J. Paasse, BUNNIK
910 W.H.D. Bouwman, BUNNIK
911 R. Meeth, BUNNIK
912 H.G.B.M. van der Vegt, BUNNIK
913 ir L. van Asperen-Vervenne, ODYK
914 J.M. Nelissen, BUNNIK
915 Overdevest, WERKHOVEN
916 D.C. Scharrenburg, BUNNIK
917 J.W.B. Meijer, BUNNIK
918 J.B. van Hattum, BUNNIK
919 R. Krabbendam, BUNNIK
920 J.C. Brugman-v/d Nagel, BUNNIK
921 J.E.M. Paterse, WERKHOVEN
922 S.W. Groot, BUNNIK
923 C.J. Verloop, BUNNIK
924 J.J. Vonk, BUNNIK
925 J.B. de Jonge, BUNNIK
926 A.M. v/d Hoogen, BUNNIK
927 A.S. Nijhuis-Bouma, BUNNIK
928 H.G.A. Schaap, BUNNIK
929 Bijker, BUNNIK
930 Th.A. van 't Klooster, BUNNIK
931 G.Q. van Hazendonk, BUNNIK
932 R. Zuydendorp, BUNNIK

933 J.H. van Aalst, BUNNIK
934 W. Nieuwenhuizen, BUNNIK
935 M.H. Blomberg, BUNNIK
936 A.P. van Echtelt, WERKHOVEN
937 Beckers, ODYK
938 drs J.C. Hasselaar, BUNNIK
939 G.J. van Wakeren, BUNNIK
940 P.H. de Vries, BUNNIK
941 E.N. van Tongeren, BUNNIK
942 J. Hegeman, BUNNIK
943 B.M. Zumbrink, BUNNIK
944 L.T. Collet, BUNNIK
945 Van der Velde, BUNNIK
946 J.A. de Groot, BUNNIK
947 H. van den Berg, BUNNIK
948 F. van Lonkhuijsen, BUNNIK
949 W.H. Kramer, BUNNIK
950 T. van der Tier-van Kilsdonk, BUNNIK
951 J. van Donkelaar, BUNNIK
952 F. van Vliet, BUNNIK
953 Pol, BUNNIK
954 M.S. Gademan, BUNNIK
955 E.A. van Veen, BUNNIK
956 A.M. van Leeuwen, ODYK
957 J.A. van der Flier, BUNNIK
958 Hoitink-Groen, BUNNIK
959 Jansen, BUNNIK
960 M. Bakker, BUNNIK
961 B.H. Onwezen, BUNNIK
962 Van Tellingen, ODYK
963 H. Siebenlist, BUNNIK
964 S. de Cocoy, ODYK
965 M.J. Smit, BUNNIK
966 W.A. 't Lam, BUNNIK
967 H.A. Dupuis, ODYK
968 J. Oskam, WERKHOVEN
969 J.G. Agterberg, BUNNIK
970 N. Köster-Constandse, BUNNIK
971 M.H. van Ginneke-Holthuizen, BUNNIK
972 C.W. Drost, BUNNIK
973 Ettinger, BUNNIK
974 A.M. Doeser, ZEIST
975 dhr. en mevr. Ens, BUNNIK
976 J.T.F. Wagenaar, BUNNIK
977 Van 't Hof, BUNNIK
978 M.C.J. de Bruin, BUNNIK
979 Van der Heijden, ODYK
980 A.A.J. van der Leun, ODYK
981 A.G. van Embden, BUNNIK
982 Van Eijk, BUNNIK
983 R. van Eijk, BUNNIK
984 R. van der Voorn, BUNNIK
985 J.C. van Eyndt, ODYK
986 A.N. Drenthe, BUNNIK
987 J. van Aken, BUNNIK
988 H. Koolhaas, BUNNIK
989 B. Sanders, ODYK
990 M.A. Fonville, ODYK
991 P. Bloemsma, BUNNIK

992 dhr. en mevr. Linssen, BUNNIK
993 J. Mulder, BUNNIK
994 Mubutex bv, BUNNIK
995 M. Peper, BUNNIK
996 H.N.J. van Drogenbroek, BUNNIK
997 P. Lissone, ODYK
998 R. Middelkoop, WERKHOVEN
999 M.H. de Winter, BUNNIK
1000 Veenbrink, BUNNIK
1001 J. Kuijl, BUNNIK
1002 G.W. van Erp, BUNNIK
1003 D. Toonen, BUNNIK
1004 H. v/d Leemkolk, WERKHOVEN
1005 B. Jonker, WERKHOVEN
1006 A.E. Amesz, BUNNIK
1007 L.D. de Pooter, BUNNIK
1008 C.J. Rensink, ODYK
1009 W.W. Poelmans en echtgenote, BUNNIK
1010 A. Korbijn, BUNNIK
1011 E.F. Ludwig, WERKHOVEN
1012 J. Weber, BUNNIK
1013 M. Burghgraef, WERKHOVEN
1014 A.M. Kommer, ODYK
1015 G.W. v/d Poel, WERKHOVEN
1016 J.G.J. van Lingen, BUNNIK
1017 R. la Croix-van Leeuwen, BUNNIK
1018 H.J. van Dolder, BUNNIK
1019 ir. J.H.T. Koelman, BUNNIK
1020 A.A.M. van Impelen, WERKHOVEN
1021 J.T. Doornenbal, BUNNIK
1022 ir. H. Leonard, BUNNIK
1023 G.J. Heins, BUNNIK
1024 T.H. Albers, BUNNIK
1025 J.A. Rademaker, BUNNIK
1026 A.J.G. Snel-van Bijlevelt, WERKHOVEN
1027 F. Victoor, BUNNIK
1028 J. Vissers, BUNNIK
1029 C.E.M. van Schaik, ODYK
1030 B. Jansen, BUNNIK
1031 H. Nieuwenhuijzen, BUNNIK
1032 A. Veenbrink-Willemsen, BUNNIK
1033 J. Stroes, BUNNIK
1034 I. Verweij, BUNNIK
1035 M. Berendsen, BUNNIK
1036 J.Th. Oostveen, BUNNIK
1037 A. Bastiani, BUNNIK
1038 S.B. van Veen, BUNNIK
1039 W. Kraai, BUNNIK
1040 G.J.A.M. Mocking, ODYK
1041 C.W.M.C. Andriessen, ODYK
1042 H. van Hal-van Ginkel, BUNNIK
1043 dhr. en mevr. Goossens-Winters, ODYK
1044 C. van Rhijn-Boersema, ODYK
1045 E.J. de Bruijn, BUNNIK
1046 A.G. Steehouder-Onwezen, BUNNIK
1047 J.L.A. Elbertse, ODYK
1048 A.A. de Koning, BUNNIK
1049 A.R.C. Wehmeijer, BUNNIK
1050 D. en N. van den Haak, BUNNIK

- 1051 H. Kuiper, BUNNIK
- 1052 H.B. te Roller, BUNNIK
- 1053 dhr. en mevr. Stolte, BUNNIK
- 1054 M. Groenhof, BUNNIK
- 1055 W.H. van Ettekoven, BUNNIK
- 1056 J. van Ettekoven-Jansen, BUNNIK
- 1057 C.W.G. van der Geer, ODYK
- 1058 P.C.A.H. Wagemakers, BUNNIK
- 1059 W.J. Drenth, BUNNIK
- 1060 J.G.M. Sterk, BUNNIK
- 1061 J. van Leeuwen, BUNNIK
- 1062 C. en L. Griffioen, BUNNIK
- 1063 C. van der Lee, ODYK
- 1064 Weltje, BUNNIK
- 1065 C. van Beek, BUNNIK
- 1066 J.J. Klaverstijn, BUNNIK
- 1067 J.H.M. Minkels, ODYK
- 1068 C. Schuurmans, BUNNIK
- 1069 L.F. Moens, BUNNIK
- 1070 N. Maris, BUNNIK
- 1071 dhr. en mevr. F. Snater-Zuidberg, BUNNIK
- 1072 Kuster, BUNNIK
- 1073 L. Geurts, BUNNIK
- 1074 G.A. Tjeerdsma, BUNNIK
- 1075 K. Koopmans, BUNNIK
- 1076 W. Helms, BUNNIK
- 1077 J.M.E. Peek, BUNNIK
- 1078 L. Versteeg, BUNNIK
- 1079 A.P.G. Truymans-Veltman, BUNNIK
- 1080 K. Havenith, ODYK
- 1081 J. van Dalen, ODYK
- 1082 P. Frank, UTRECHT
- 1083 J. Rietveld, ODYK
- 1084 A. Beker, MAARN (+ 165 eensluitende reacties)
- 1085 I. van der Veer, MAARN (+ 1 eensluitende reactie)
- 1086 B.J. Dröge, MAARSBERGEN (+ 2 eensluitende reacties)

